

Promjene u dinamici i strukturi stanovništva otoka Brača

Đuro Fabjanović*

U radu su prikazane promjene u dinamici i strukturi stanovništva otoka Brača poslije II svjetskog rata; uz prikaz kretanja broja stanovništva u razdoblju 1857–1981, obrađeno je prirodno kretanje stanovništva 1963–1987, tipovi općeg kretanja stanovništva, sastav stanovništva po spolu i dobi, te socijalno geografska transformacija nakon posljednjeg popisa stanovništva.

Ključne riječi: Otok Brač, obalna i unutrašnja naselja, stanovništvo, depopulacija, turizam, urbanizacija, demografska revitalizacija.

Changes in the dynamics and structure of the inhabitants on the island of Brač

The paper demonstrates the changes in the dynamics and structure of the inhabitants of the island of Brač after the II World War, and with a review of the demographic migrational trend during the period 1857–1981, the natural demographic trend from 1963–1987 is analysed, types of general migratory trends, the structure of inhabitants according to sex and age, and social geographic transformation after the latest population census.

Key words: island of Brač, coastal and inland settlements, inhabitants, depopulation, tourism, urbanisation, demographic revitalization.

UVOD

Istraživanje demogeografskih promjena predstavljeno problemom depopulacije otoka Brača primarno prouzročene definitivnim preseljenjem otočnog stanovništva na urbaniziranje i gospodarski atraktivnije priobalje i velike gradske centre, te pronalaženje optimalnih rješenja, osniva se na koncepcijama o kompleksnom i korelativnom pristupu obradi nazočnog problema prostorne stvarnosti.

Prihvaćajući tezu (M. Friganović, 1968) da ta svojevrsna kvadratura kruga počinje s proučavanjem stanovništva, koje je temeljni činilac preobrazbe prvotne prirodne sredine i opće društvenogeografske stvarnosti, polazim od stanovništva, jer je ono vrlo važan dio regionalne obuhvatnosti i bitna komponenta u međuprostornim odnosima i komparacijama.

* Mr, urednik geografskih karata, JLZ »Miroslav Krleža«, 41000 Zagreb, Frankopanska 26.

Stanovništvo je (M. Friganović, 1987) ogledalo prošlosti, akter sadašnjosti i nosilac budućnosti ma kojeg dijela naseljenog i nenaseljenog geoprostora. Kod prvog popisa stanovništva, 1857. godine (tablica 1), na Braču je živjelo više stanovnika nego u bilo kojoj popisnoj godini nakon drugoga svjetskog rata. Uzrok leži u dugotrajnoj depopulaciji otoka, koja je započela početkom 20. stoljeća, zbog krize i napuštanja tradicionalnih privrednih djelatnosti. Demografski višak stanovništva, zbog nemogućnosti zaposlenja na otoku, nastao u doba prosperiteta i za vrijeme konjunktura vinogradarstva, tada započinje s iseljavanjem, tako da broj stanovnika Brača od 1900. godine, kada ga je bilo maksimum, konstantno opada.

Tablica 1. Kretanje broja stanovnika otoka Brača po popisnim godinama, od 1857. do 1981. godine

godina	Broj stanovnika	Porast ili pad		linearna godišnja stopa rasta ili pada (%)
		apsolut.	relativ. (%)	
1857.	16 022	2308	14,41	1,20
1869.	18 330	1639	8,94	0,81
1880.	19 969	2681	13,43	1,34
1890.	22 650	1758	7,76	0,78
1900.	24 408	-1439	-5,90	-0,59
1910.	22 969	-3630	-15,80	-1,44
1921.	19 339	-2008	-10,38	-1,04
1931.	17 331	-2667	-15,39	-0,91
1948.	14 664	57	0,39	0,08
1953.	14 721	-494	-3,36	-0,42
1961.	14 227	-1334	-9,38	-0,94
1971.	12 893	-178	-1,38	-0,14
1981.	12 715			
1857-1981.		-3307	-20,64	-0,17
1900-1981.		-11693	-47,91	-0,59
1948-1981.		-1949	-13,29	-0,40

Izvor: Za broj stanovnika M. Korenčić: »Naselja i stanovništvo SRH 1857. do 1971«, Zagreb, Republički zavod za statistiku SRH, 1979. Porast ili pad stope rasta izračunao autor.

Taj se trend nastavlja i nakon drugoga svjetskog rata. Jedino u kratkom periodu od 1948. do 1953. godine, kao posljedica smanjenog iseljavanja s otoka neposredno nakon rata, minimalno je (0,4%) porastao broj stanovnika.

Nakon 1953. godine iseljavanje se nastavlja, a kako je veće od prirodnog priraštaja, smanjenje broja stanovnika ne zaustavlja se ni do popisa stanovništva 1981. godine.

Za vrijeme prvog popisa (1857) na Braču je živjelo više stanovnika nego u bilo kojoj popisnoj godini poslije drugoga svjetskog rata, tako da i danas na otoku živi manje stanovnika nego što ih je bilo polovicom prošlog stoljeća.

Iseljavanje stanovnika s Brača bilo je prisutno i u razdoblju prije 1900. godine do kada je stanovništvo apsolutno raslo; iseljavanje je bilo nezatno, ali se od 1900. godine intenziviralo te je zaprijetila opasnost od depopulacije otoka.

Gospodarske prilike u drugoj polovici 19. stoljeća izazvane konjukturom vinogradarstva (izvoz vina u Italiju gdje su vinogradi uništeni od oidioma i Francusku gdje je vinograde opustošila filoksera), pozitivno su se odrazile na stanovništvo otoka, zbog toga je broj stanovnika do 1900. godine u porastu.

Nakon »vinske klauzule« sklopljene između Austro-Ugarske i Italije na kraju prošlog stoljeća i propasti vinogradarstva izazvane filokserom početkom 20. stoljeća dolazi do gospodarske krize čija je posljedica intenzivno iseljavanje (K. Derado, J. Čizmić, 1982) s otoka već od 1890. godine, a posebice poslije 1900. godine, stanovništvo emigrira u potrazi za boljim uvjetima života.

Do I. svjetskog rata iseljavanje je usmjereno na Sjevernu i Južnu Ameriku i Australiju. Između dva svjetska rata iseljavanje je nastavljeno, ali nešto manje intenzivno, jer je obnova vinograda na američkoj podlozi znatno ograničila vinogradarske površine, a s time i proizvodnju vina dok industrija kamena i ribljih konzervi, koje su se tada razvile, nisu bile dovoljne za potpuno angažiranje radno sposobnog stanovništva. Stanovništvo je migriralo u prekomorske zemlje i u Split.

Nakon II. svjetskog rata proces iseljavanja s otoka nije bio zaustavljen, samo što je iseljavanje u prvih deset godina bilo usmjereno u Split i ostale gradske i industrijske centre u zemlji, a nakon 1955. godine jedan dio stanovnika iseljavava u prekomorske zemlje, naročito u Australiju.

U najnovije vrijeme, uz iseljavanje s Brača u Split i druge gradske centre, te prekomorske zemlje, jedna dio stanovništva odlazi na privremeni rad u neke europske zemlje (SR Njemačku, Švedsku i dr.).

I pored proširenja kapaciteta industrije kamena i mramora i podizanja nekih pogona prerađivačke industrije (u Nerežišću i Sutivanu), te početka razvoja turizma, radi intenzivnijeg napuštanja nekonjunkturane poljoprivrede, iseljavanje s otoka nije se zastavilo niti poslije II. svjetskog rata.

Karakteristično je da u ovom procesu intenzivnog iseljavanja za vrijeme proteklih 80 godina gotovo isključivo sudjeluje stanovništvo u fertilnim i radno sposobnim godinama (od 20 do 45 godina života), i to uglavnom muškarci, što se moralo negativno odraziti na prirodno kretanje stanovništva (niske stope prirodnog priraštaja i veće sudjelovanje ženskog stanovništva u ukupnom broju stanovnika), stoga je došla u pitanje obnova generacija i zaprijetila depopulacija.

Indeksi kretanja broja stanovnika na Braču po popisnim godinama na bazi podataka iz 1857, zatim iz 1900. i 1948. godine pokazuju tok intenziteta kretanja broja stanovnika otoka Brača, u odnosu na baznu godinu (tablice 2 i 3). Uspoređujući broj stanovnika nakon prvog popisa (indeks 1857=100) s brojem stanovnika nakon popisa 1981. godine, uočavamo pad od 21%. U odnosu na 1900. godinu, kada je na Braču živio najveći broj stanovnika, do 1981. godine stanovništvo se smanjilo gotovo za polovicu (48%), a od 1948 pa do 1981. godine za 13%, s time da je do 1971. godine pad bio 13%, a do 1981. godine 13,3%.

U periodu od 1971. do 1981. godine apsolutni pad iznosi 178 stanovnika ili 1,38%. U tom razdoblju uz Supetar i Bol, još četiri naselja bilježe porast stanovništva (Nerežišća, Pučišća, Sumartin i Sutivan).

Tablica 2. Indeksi kretanja broja stanovnika ukupno na Braču, te u obalnim i unutrašnjim naseljima po popisnim godinama, na bazi podataka 1857, 1900. i 1948. godine

Popisna godina	Naselja		Indeks 1857=100 ukupno	Naselja		Indeks 1900=100 ukupno	Naselja		Indeks 1948=100 ukupno
	obalna	unutrašnja		obalna	unutrašnja		obalna	unutrašnja	
1857.	100	100	100	72	55	66	119	93	109
1869.	121	101	114	87	56	75	143	94	125
1880.	120	135	125	86	74	82	142	126	136
1890.	132	161	141	95	89	93	157	150	154
1900.	139	181	152	100	100	100	165	169	166
1910.	129	174	143	93	96	94	153	162	157
1921.	127	108	121	91	59	79	151	100	132
1931.	99	128	108	71	71	71	117	119	118
1948.	84	108	92	61	59	60	100	100	100
1953.	86	105	92	62	58	60	102	98	100
1961.	84	99	89	60	55	58	99	92	97
1971.	79	83	80	57	46	53	94	77	87
1981.	83	72	79	59	40	52	98	67	87

Izvor: Prema popisima stanovništva, izračunao autor.

Kretanje ukupnog broja stanovništva Brača, upućuje na stalni pad broja stanovnika od 1900. godine, s izuzetkom razdoblja od 1948. do 1953. godine kada stanovništvo Brača stagnira, ali ako se izdvoje obalna i naselja u unutrašnjosti otoka, u periodu od 1971. do 1981. godine vidljiv je blagi porast broja stanovnika obalnih naselja (ukupno za 379 stanovnika ili 2,9%) što je dijelom rezultat doseljavanja iz naselja u unutrašnjosti otoka radi razvoja turizma. Taj najnoviji trend kretanja broja stanovnika na primjeru obalnih naselja upućuje na neke nove, pozitivne tendencije u kretanju broja stanovnika.

Unutrašnja naselja nakon 1900. godine bilježe pad broja stanovnika, s izuzetkom perioda 1921–1931. godine kada je zabilježen porast od 19,3% ili 1 049 stanovnika. No, nažalost, taj porast nije bio rezultat godpodarskog prosperiteta nego je uzrokovan velikom ekonomskom krizom i nemogućnošću zaposlenja izvan Brača. Najnoviji procesi upućuju na kontinuiran pad stanovništva unutrašnjih naselja, jedina iznimka u posljednjem međupopisnom razdoblju su Nerežišća koja bilježe stagnaciju, odnosno blagi porast od 0,14% ili svega 10 stanovnika zahvaljujući mogućnostima zaposlenja u tvornicama »Favorit«, odnosno »Venera«.

BIODINAMIKA I GLAVNE STRUKTURE STANOVNIŠTVA

U ovome radu bit će obrađena samo ona biodinamička obilježja, kao i glavne strukture stanovništva koje su relevantne za razumijevanje novijih demogeografskih procesa na Braču. Treba istaknuti da se u recentnoj demografskoj strukturi svakako zrcale i trendovi koji su naznačeni u dosadašnjem izlaganju.

Prirodno kretanje stanovništva. Osnovna determinantna ukupnog kretanja stanovništva u većini zemalja, pa tako i u našoj, jest prirodno kretanje

stranovništva. Odrednice prirodnog kretanja – natalitet ili rodnost, mortalitet ili smrtnost te, u normalnim uvjetima, višak rođenih nad umrlima ili prirodni priraštaj – najznačajniji su elementi koje treba u ovome radu detaljnije obraditi.

S obzirom na dužinu perioda (25 godina) iz godine u godinu očituju se velike oscilacije komponenata prirodnog kretanja stanovništva po pojedinim naseljima (tab. 4).

U promatranom razdoblju kretanje ukupnog broja živorođene djece obilježeno je trendom smanjenja, ali i osjetnim godišnjim pulzacijama nataliteta. Naprimjer, za naselje Bobovišća u 1986. godini stopa nataliteta iznosi 0,0‰, a već iduće gosine ekstremnih 108,1‰. Sličnih primjera, ali i ne tako drastičnih, ima i u ostalim naseljima, stoga je primjerenije promatrati stopu nataliteta na razini općine Brač.

U cijelom promatranom razdoblju stopa je nataliteta (M. Friganović, 1987) niska, ispod 15‰ prosječno godišnje, s izuzetkom 1984. godine kada je dosegla 17,2‰ i 1986. godine kada je imala 16‰ (srednji tip stope nataliteta).

Indeks promjene 1987/1963, iako negativnog trenda, za stopu nataliteta nešto je povoljniji u usporedbi s Hrvatskom, iznosi 89,2 za Brač, u odnosu na 75,9 u Hrvatskoj. Opća stopa nataliteta pokazuje da je u promatranih dvadeset pet godina u Hrvatskoj osjetno smanjena za 4‰ razina nataliteta (od 16,6 – srednji tip stope nataliteta na 12,6‰ – niski tip stope nataliteta), a u općini Brač, iako je smanjenje 1,6‰ (od 14,8 na 13,2‰), nije povoljnije jer i po toj stopi Brač pripada niskonatalitetnom području.

Razlozi su brzog smanjenja nataliteta u Hrvatskoj (S. Šterc, 1983) brojni i raznovrsni: ubrzani ekonomski razvoj i društveni preobražaj te s njima povezane krupne promjene u socioekonomskoj strukturi stanovništva (ubrzan deagrarizacija i urbanizacija), porast kulturne i obrazovne razine, drugačiji položaj žene u društvu, novi odnos prema broju djece i planiranju obitelji – sve je to u većoj ili manjoj mjeri utjecalo i na stopu nataliteta u općini Brač. Može se očekivati da će se iz tih razloga, i ubuduće stopa nataliteta snižavati.

U promatranom razdoblju stopa mortaliteta (tablica 4) po naseljima Brača ima karakteristike slične stopi nataliteta, sa znatnim godišnjim oscilacijama i ekstremno visokim mortalitetom u pojedinim naseljima (Murvica, 1984. godine 83,0‰), te stoga neusporedivim podacima.

Na razini općine Brač stopa mortaliteta iz jedne u drugu godinu ima karakteristike valovitog kretanja: uzlaz-pad-uzlaz, ali u okviru prosječne stope mortaliteta: s najnižom stopom 10‰ u 1969. godini i najvišom od 14,1‰ u 1980. godini. Indeks promjene za razdoblje od 1987/1963. od 107,1 pokazuje trend blagog uspona stope mortaliteta od 11,2‰ u 1963. godini do 12,0‰ u 1987. godini, ali je ipak relativno povoljniji od istog trenda u Hrvatskoj (indeks 122,8), gdje se stopa mortaliteta znatnije povećala od 9,2 (1963) na 11,3‰ (1987).

Višak rođenih nad umrlima je prirodni prirast ili priraštaj i u promatranom razdoblju oscilira slično natalitetu i mortalitetu te je u svim naseljima ili vrlo nizak ili pak negativan i izražava prirodni pad stanovništva.

Pučišća su jedino naselje koje u ovom razdoblju nije zabilježilo pad stanovništva, iako se i u njemu stopa prirodnog prirasta kretala od maksimal-

Tablica 3. Indeks kretanja broja stanovnika 1981./1984., 1981./1971. godine po naseljima otoka Brača te udio poljoprivrednog stanovništva i domaćinstava bez poljoprivrednog gospodarstva, kao i udio radnika u aktivnom stanovništvu naselja općine Brač 1981. godine

NASELJE	Indeks kretanja broja stanovn.		Udio poljoprivred. stanovništva		Domaćinstvo. bez poljopr. gospod.		Udio radnika u aktiv. stanovništ. naselja	
	1981./1948.	1981./1971.	apsol.	%	apsol.	%	apsol.	%
BOBOVIŠCA	31,3	69,3	6	11,5	19	79,2	6	75,0
BOL	100,6	105,4	98	9,1	280	79,5	376	87,3
DOL	52,2	68,8	79	34,8	26	33,8	28	47,5
DONJI HUMAC	44,3	76,6	60	30,6	27	39,1	43	55,8
DRACEVICA	34,0	60,7	13	15,5	16	48,5	20	66,7
GORNJI HUMAC	74,7	87,0	73	26,0	40	49,4	61	59,8
LOZISCA	35,1	66,7	34	17,9	25	37,9	47	73,4
MILNA	70,9	81,4	72	8,4	271	82,4	222	86,0
MIRCA	67,7	88,2	56	18,7	57	55,3	64	62,1
MURVICA	33,9	46,3	25	67,6	8	44,4	8	36,4
NEREZIŠCA	77,9	101,4	56	7,8	147	56,5	249	79,3
NOVO SELO	69,8	82,1	3	1,5	47	64,4	45	86,5
POSTIRA	107,5	95,1	312	25,2	250	66,7	321	72,1
POVLJA	61,8	81,1	19	4,9	67	44,4	71	73,2
PRAZNICE	82,3	92,6	12	2,9	83	71,6	92	85,2
PUCISCA	107,5	107,4	7	0,4	272	59,0	460	90,2
SEICA	85,5	95,2	79	7,3	226	59,2	257	79,3
SPLITSKA	80,3	89,2	16	7,1	42	55,3	48	78,7
SUMARTIN	94,6	122,2	65	9,4	132	73,3	89	69,5
SUPETAR	158,1	138,6	55	3,2	630	90,6	707	86,3
SUTTIVAN	84,3	102,9	36	9,2	176	72,4	141	65,6
ŠKRIP	57,7	74,0	3	15,6	37	42,0	56	75,7
UKUPNO BRAC:	86,7	98,6	1227	9,7	2878	67,7	3391	79,1

Izvor: Istiti kao za tablicu 1 i tablicu 2, te popis stanovnika, domaćinstava i stanova 1981. Tablica po naseljima, RZZS SR Hrvatske, Zagreb, 1982. godine.

Tablica 4. Prirodno kretanje stanovništva po naseljima otoka Brača od 1963. do 1987. godine

GODINA 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. Indeks promjena 1987/1963.

NASELJE		1963.	1964.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.	1976.	1977.	1978.	1979.	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1986.	1987.	Indeks promjena 1987/1963.	
BOBOVICAM	N	2	2	1	1	1	4	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	2	1	1	1	2	2	2	4	-	
	M	2	0	0	0	0	4	1	1	3	0	2	0	0	0	0	1	5	1	2	2	2	2	2	1	2	2	-
	P	20,6	21,3	11,0	11,4	0,0	12,1	0,0	12,8	0,0	0,0	14,3	29,4	15,2	15,6	0,0	50,8	17,5	37,0	0,0	20,0	21,3	44,4	46,5	0,0	108,1	0,0	
%00	n	0,0	21,3	11,0	11,4	46,5	0,0	12,5	38,5	0,0	27,4	14,3	0,0	15,2	15,6	0,0	78,1	16,4	33,9	35,1	37,0	19,2	40,0	0,0	66,7	23,3	0,0	
	m	20,6	0,0	0,0	0,0	-46,5	12,1	-12,5	-25,7	0,0	-27,4	0,0	29,4	0,0	-62,5	-16,4	16,9	-17,6	0,0	-19,2	-20,0	21,3	-22,3	23,2	0,0	108,1	0,0	
	p	18	12	13	14	14	11	11	16	21	17	11	21	14	19	15	23	21	27	21	18	28	33	28	27	28	27	
BOL	N	8	12	13	14	14	11	11	16	21	13	12	10	12	18	13	5	14	13	10	19	18	10	11	10	11	10	
	M	10	0	1	5	2	3	2	5	7	4	1	1	1	1	1	2	2	18	7	14	11	1	10	23	17	17	
	P	8,3	12,3	12,3	9,1	12,1	14,0	12,9	10,8	27,4	16,6	10,8	20,5	13,7	18,6	14,7	22,5	26,4	20,5	17,6	27,3	32,2	27,3	32,2	26,3	27,3	27,3	
%00	n	18,7	12,3	13,3	14,2	14,1	11,0	10,9	15,8	20,6	12,7	11,7	9,8	11,7	17,6	12,7	4,9	13,7	12,7	9,8	18,5	17,5	9,7	10,7	9,7	10,7	10,7	
	m	-10,4	0,0	-1,0	-5,1	-2,0	3,0	2,0	-5,0	6,8	3,9	-0,9	10,7	2,0	1,0	2,0	17,6	6,8	13,7	10,7	-0,9	9,8	22,5	16,6	16,6	16,6	16,6	
	p	6	5	3	6	5	4	3	4	3	1	8	2	2	1	1	2	3	3	2	3	1	1	3	2	2	1	
DOL	N	3	2	5	3	1	1	3	0	2	3	1	3	4	3	3	6	3	4	2	3	2	1	1	3	2	1	
	M	3	2	1	6	3	0	2	0	2	0	1	1	2	2	5	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	
	P	14,7	12,5	15,4	23,7	19,0	11,1	8,6	11,8	9,1	3,1	25,9	6,7	6,9	3,6	3,7	7,8	12,1	4,2	4,4	4,6	14,6	10,2	0,0	5,7	6,1	6,1	
%00	n	7,4	5,0	12,9	7,9	2,7	2,8	8,6	5,9	9,1	3,1	3,2	10,0	13,9	10,8	22,4	11,7	16,2	8,4	13,2	9,2	19,4	5,1	16,1	22,7	30,3	30,3	
	m	7,3	7,5	2,5	15,8	16,3	8,3	0,0	5,9	0,0	0,0	22,7	-3,3	-7,0	-7,2	-18,7	-3,9	-4,1	-4,2	-8,8	-4,6	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	
	p	4	5	3	6	5	4	4	5	3	2	3	5	4	4	3	1	3	3	2	3	2	3	4	4	5	2	2
D. HUMAC	N	3	5	2	4	1	3	5	6	3	4	5	4	3	1	1	1	3	4	5	4	1	1	1	1	1	1	
	M	1	0	3	4	1	0	3	1	0	-3	1	0	-3	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	
	P	11,5	14,8	9,2	19,1	16,6	13,7	17,9	11,2	7,8	12,0	20,5	16,8	17,2	12,2	0,0	13,2	13,5	10,2	15,8	21,7	22,5	29,1	12,0	12,5	12,5	12,5	
%00	n	8,6	14,8	0,0	6,4	3,3	10,3	17,9	22,4	11,7	16,0	20,5	29,4	12,9	4,1	4,2	12,8	17,5	22,5	20,4	5,3	5,4	5,6	11,6	30,1	18,8	18,8	
	m	2,9	0,0	9,2	12,7	13,3	3,4	0,0	-11,2	-3,9	-4,0	0,0	12,6	4,3	8,1	-4,2	-12,8	-4,3	-9,0	-10,2	10,5	16,3	16,9	17,5	-18,1	-6,3	-6,3	
	p	7	2	1	2	1	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	
DRACEVICA	N	2	2	1	2	1	3	1	3	2	3	2	3	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	
	M	2	5	1	3	0	1	3	0	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	P	0,0	40,5	11,9	30,7	6,3	19,6	13,5	0,0	0,0	0,0	8,2	8,6	9,0	0,0	20,0	0,0	22,4	11,9	0,0	0,0	14,7	16,0	17,5	19,4	19,4	19,4	
%00	n	11,2	11,6	5,6	12,3	6,3	19,6	6,8	20,9	14,5	22,6	15,7	24,6	0,0	18,0	9,5	10,0	10,5	44,7	23,8	50,9	13,7	44,2	32,0	17,5	19,4	19,4	
	m	-11,2	28,9	6,3	18,4	0,0	0,0	6,7	-20,9	-14,5	-22,6	-15,7	-16,4	8,6	-9,0	-9,5	10,0	-10,5	-22,3	-11,9	-50,9	-13,7	-29,5	-16,0	0,0	0,0	0,0	
	p	2	9	7	3	7	6	5	3	4	5	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	4	3	4	
G. HUMAC	N	3	8	4	2	5	3	2	4	1	3	5	4	2	2	6	8	3	3	1	5	1	3	3	5	2	4	
	M	1	1	3	1	2	3	3	1	4	2	-4	-3	1	4	-6	-1	-3	1	2	1	0	0	1	2	0	1	
	P	5,4	24,8	19,6	8,5	20,2	17,6	14,9	9,1	15,5	15,7	3,2	3,2	9,8	9,9	5,0	6,8	6,9	0,0	7,1	28,9	11,0	14,9	11,4	15,4	15,6	15,6	
%00	n	8,1	22,0	11,2	5,7	14,4	8,8	6,0	12,2	3,1	9,4	15,9	12,9	6,5	6,6	15,1	27,2	10,4	10,5	3,6	18,1	3,7	11,2	11,4	19,2	7,8	7,8	
	m	-2,7	2,8	8,4	2,8	5,8	8,8	8,9	-3,1	12,4	6,3	-12,7	-9,7	3,3	3,3	-10,1	-20,4	-3,5	-10,5	3,5	10,8	7,3	3,7	0,0	-3,8	7,8	7,8	
	p	4	6	7	6	4	7	6	4	7	6	4	4	4	3	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	
LOZISKA	N	8	9	8	1	8	4	7	6	4	4	4	4	3	3	4	4	4	4	5	4	4	2	4	2	2	5	
	M	4	-3	-1	-2	3	-6	-4	4	6	4	2	2	1	2	2	4	3	2	4	3	2	4	5	4	2	2	
	P	9,8	13,3	18,6	16,6	11,6	6,0	0,0	10,0	0,0	0,0	7,5	7,8	8,1	4,2	4,6	9,6	0,0	0,0	5,5	11,7	0,0	6,6	0,0	6,6	0,0	7,5	
%00	n	19,6	23,0	21,3	22,2	2,9	24,2	12,7	23,3	21,1	14,5	15,0	15,6	12,1	12,6	17,5	18,3	19,2	20,1	26,3	22,2	46,8	26,3	13,2	14,0	37,6	37,6	
	m	-9,8	-7,7	-2,7	-5,6	8,7	-18,2	-12,7	-13,3	-21,1	-14,5	-7,5	-7,8	-4,0	-8,4	-17,5	-13,7	-9,6	-20,1	-26,3	-16,7	-35,1	-26,3	-6,6	-14,0	-30,1	-30,1	
	p	17	19	14	8	13	19	11	9	15	2	7	11	8	12	8	6	7	8	8	10	4	10	4	10	4	10	
MILNA	N	14	10	10	14	11	10	14	15	12	13	18	18	18	19	14	20	16	13	5	8	12	12	19	19	19		
	M	3	9	4	-6	2	9	-3	-6	-4	-1	5	-2	10	-13	-7	-12	-8	-3	1	2	-8	-2	-13	-8	-13		
	P	14,3	16,2	12,1	7,0	11,6	17,2	10,1	8,4	14,2	1,9	6,9	11,0	8,4	12,5	8,5	6,5	7,8	9,1	9,3	11,9	4,9	12,5	5,1	13,1	8,1	8,1	
%00	n	11,8	8,5	8,7	12,3	9,8	9,1	12,9	14,0	18,0	12,5	11,8	13,0	18,4	18,8	19,2	20,7	15,6	22,7	18,6	15,5	6,1	10,0	15,4	15,8	25,6	25,6	
	m	2,5	7,7	3,4	-5,3	-1,8	8,1	-2,8	-5,6	-3,8	-10,6	-4,9	-2,0	-10,2	-6,3	-10,7	-14,2	-7,8	-13,6	-9,3	-3,6	-1,2	2,5	-10,3	-2,7	-17,5	-17,5	
	p	2,5	7,7	3,4	-5,3	-1,8	8,1	-2,8	-5,6	-3,8	-10,6	-4,9	-2,0	-10,2	-6,3	-10,7	-14,2	-7,8	-13,6	-9,3	-3,6	-1,2	2,5	-10,3	-2,7	-17,5	-17,5	

MILNA	N	17	19	14	8	13	19	11	9	15	2	3	11	8	12	8	6	7	8	10	4	10	6
	M	14	10	14	11	10	14	15	13	12	13	18	18	18	19	14	20	16	13	5	8	12	19
	P	3	9	4	6	2	9	3	6	4	11	5	2	10	6	10	13	3	1	2	8	2	13
%	n	14,3	16,2	12,1	7,0	11,6	17,2	10,1	8,4	14,2	19	6,9	11,0	8,2	12,5	8,5	6,5	7,8	9,1	9,3	11,9	4,9	12,5
	m	11,8	8,5	8,7	12,3	9,8	9,1	12,9	14,0	18,0	12,5	11,8	13,0	18,4	18,8	19,2	20,7	15,6	22,7	18,6	15,5	6,1	10,0
	p	2,5	7,7	3,4	5,3	1,8	8,1	2,8	5,6	3,8	10,6	4,9	2,0	10,2	6,3	10,7	14,2	7,8	13,6	9,3	3,6	1,2	2,5
MIRCA	N	4	3	2	5	2	1	1	3	2	3	3	3	5	5	4	3	1	6	2	5	2	4
	M	4	0	2	2	2	1	7	2	4	5	3	3	1	2	1	2	1	2	2	2	3	2
	P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
%	n	0,0	10,2	7,8	5,3	13,5	5,5	2,8	2,9	8,8	6,0	9,0	3,0	9,3	15,6	15,8	12,8	9,7	3,3	20,0	6,8	17,1	6,9
	m	10,0	10,2	13,0	0,0	8,1	22,1	2,8	20,1	5,9	11,9	15,1	9,1	21,6	9,4	3,2	6,4	3,2	0,0	6,7	8,0	10,3	6,9
	p	10,0	0,0	5,2	5,3	5,4	16,6	0,0	17,2	2,9	5,9	6,1	6,1	12,3	6,2	12,6	6,4	6,5	3,3	13,3	0,0	6,8	0,0
MURVICA	N	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	M	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	P	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
%	n	9,3	0,0	10,2	0,0	10,3	0,0	22,1	0,0	11,0	0,0	0,0	14,9	0,0	0,0	18,5	10,0	0,0	0,0	30,6	35,2	0,0	0,0
	m	0,0	19,1	19,8	20,5	10,6	22,1	11,5	24,0	0,0	0,0	14,0	60,0	31,8	34,2	18,5	40,1	0,0	48,4	27,0	0,0	35,2	83,0
	p	9,3	19,1	19,8	10,2	10,6	0,0	11,5	13,0	0,0	0,0	14,0	15,1	31,8	34,2	0,0	40,1	0,0	48,4	27,0	0,0	35,2	83,0
NEREZISCA	N	17	10	20	16	15	10	7	8	4	13	7	13	9	7	4	9	10	8	6	9	13	12
	M	10	4	6	12	10	12	9	5	12	12	14	7	11	6	5	3	5	15	9	8	10	7
	P	7	14	4	5	2	2	3	8	1	7	6	2	1	1	1	6	4	5	1	2	1	6
%	n	22,0	13,1	26,4	21,3	20,2	13,6	9,6	11,1	5,6	18,3	9,8	18,2	12,6	8,3	12,6	4,3	8,8	17,9	9,1	27,9	23,8	9,7
	m	12,9	5,2	7,9	16,0	13,5	16,3	12,4	7,0	16,9	16,9	19,6	9,8	15,4	8,4	7,0	4,2	7,0	20,8	12,5	11,1	13,8	9,7
	p	9,1	7,9	18,5	5,3	6,7	2,7	2,8	4,1	11,3	1,4	9,8	8,4	2,8	1,4	1,4	8,3	5,5	6,9	1,4	2,8	1,3	8,3
NOVO SELO	N	3	5	2	4	4	1	2	4	5	4	2	3	1	2	4	2	6	5	2	1	1	2
	M	4	3	4	5	6	4	4	6	4	6	4	6	3	7	3	3	2	4	2	1	1	2
	P	0	1	1	0	4	2	2	4	1	0	4	0	6	1	1	1	1	1	1	0	3	1
%	n	10,6	18,0	7,3	14,8	3,8	15,2	7,7	15,7	19,9	16,2	8,3	12,6	4,3	8,8	17,9	9,1	27,9	23,8	9,7	5,0	5,1	10,4
	m	10,6	14,4	10,9	14,8	18,8	22,8	15,5	0,0	23,9	16,2	24,8	12,6	30,0	13,1	13,4	13,7	9,3	19,0	9,7	5,0	5,1	26,0
	p	0,0	3,6	3,6	0,0	15,0	7,6	7,8	15,7	4,0	0,0	16,5	0,0	25,7	4,3	4,5	4,6	18,6	4,8	0,0	0,0	15,6	5,4
POSTIRA	N	26	22	20	27	24	20	7	20	16	10	14	12	10	12	9	11	15	16	23	16	18	28
	M	6	7	8	9	16	14	13	11	14	17	13	11	12	12	20	11	21	13	13	9	14	
	P	20	15	12	18	8	6	9	2	7	1	7	2	0	11	1	6	3	10	7	4	16	
%	n	19,6	16,6	15,2	20,5	18,3	15,3	5,4	15,3	12,3	7,7	10,9	9,4	7,8	9,4	7,1	9,5	12,9	18,6	13,0	14,7	23,0	
	m	4,5	5,3	6,1	8,6	12,2	10,7	9,9	8,4	10,7	13,1	10,1	14,8	9,4	9,4	18,8	8,7	16,8	10,4	10,5	7,3	11,4	
	p	15,1	11,3	9,1	13,7	6,1	4,6	4,5	6,9	1,6	5,4	0,8	5,4	1,6	0,0	11,7	0,8	4,8	2,5	8,1	5,7	3,3	
POVLJA	N	7	4	6	4	5	5	5	3	7	6	2	2	5	4	5	4	6	2	5	3	3	7
	M	8	10	11	5	4	6	5	1	6	7	8	5	3	3	12	7	3	9	9	6	4	8
	P	1	6	5	1	1	1	0	2	1	1	6	3	2	1	7	3	3	7	1	1	5	1
%	n	12,9	7,5	11,4	7,7	9,8	9,9	10,1	6,1	14,6	12,7	4,3	4,4	11,2	9,2	11,7	9,6	14,7	5,0	12,8	7,9	8,1	16,5
	m	14,8	18,7	20,9	9,6	7,8	11,9	10,1	2,0	12,5	14,8	17,3	11,0	6,7	9,9	28,1	16,8	22,6	15,4	10,5	21,5	19,3	
	p	1,9	11,2	9,5	1,9	2,0	2,0	0,0	4,1	2,1	2,1	13,0	6,6	4,5	2,3	16,4	7,2	7,3	17,6	2,6	2,6	13,4	
PRAZNICE	N	11	9	5	10	10	8	15	8	5	4	4	7	4	3	3	5	2	2	5	2	4	6
	M	13	5	7	11	7	2	6	5	4	7	5	4	7	5	4	9	2	1	6	6	4	1
	P	2	4	2	2	1	3	6	9	1	2	1	3	2	1	4	0	1	1	6	4	1	7
%	n	21,7	18,1	10,2	20,7	21,1	17,1	32,7	17,7	9,0	9,1	16,0	9,2	7,0	7,0	11,8	4,8	4,8	12,1	4,9	9,8	14,9	
	m	25,7	10,0	14,3	22,8	14,7	4,3	13,1	11,1	11,3	4,5	13,7	16,2	11,6	9,4	21,3	4,8	2,5	14,5	14,6	9,8	2,5	
	p	4,0	8,1	4,1	2,1	6,4	12,8	19,6	6,6	2,3	7,0	4,6	2,3	7,0	4,6	2,4	9,5	0,0	2,4	2,4	9,7	0,0	
PUCISCA	N	29	24	36	31	29	21	30	16	24	28	31	21	21	28	25	31	18	28	30	29	23	25
	M	8	14	17	15	16	11	14	14	14	11	13	8	25	13	20	17	19	14	14	19	15	
	P	21	10	19	24	14	5	19	2	10	18	20	8	13	3	12	11	1	9	16	15	4	
%	n	17,6	14,6	22,0	19,1	17,9	13,0	18,7	10,0	15,1	17,5	19,2	12,9	12,8	17,0	15,1	18,6	10,7	16,5	17,6	16,9	13,3	
	m	4,9	8,5	10,4	4,3	9,3	9,9	6,9	8,8	8,8	6,3	6,8	8,0	4,9	15,2	7,8	12,0	10,1	11,2	8,2	8,1	11,0	
	p	12,7	6,1	11,6	14,8	8,6	3,1	11,8	1,2	6,3	11,2	12,4	4,9	7,9	1,8	7,3	6,6	0,6	5,3	9,4	8,8	2,3	
SELCA	N	19	20	12	17	9	27	15	14	10	16	9	6	16	12	8	11	10	14	11	12	18	
	M	17	13	9	14	18	14	9	21	16	9	6	16	10	15	13	9	16	20	17	22	8	
	P	2	7	3	3	9	13	6	7	6	7	6	7	3	6	7	6	7	8	20	13	8	

N	29	24	36	31	29	21	30	16	24	28	31	18	28	30	29	23	25	17	19	15
PUCISKA	M	8	14	17	7	15	16	11	14	14	13	8	25	13	20	17	19	14	19	15
	P	21	10	19	24	14	5	19	10	18	20	8	13	11	11	9	16	15	4	10
	n	17,6	14,6	22,0	19,1	17,9	13,0	18,7	10,0	15,1	17,5	19,2	12,9	12,8	17,0	15,1	18,6	10,7	16,5	17,6
%	m	49	85	104	43	93	99	69	88	88	63	68	80	49	15,2	8,2	12,0	11,1	8,2	8,1
	p	12,7	6,1	11,6	14,8	8,6	3,1	11,8	1,2	6,3	11,2	12,4	4,9	7,9	1,8	7,3	6,6	0,6	5,3	9,4
	N	19	20	12	17	9	27	15	14	10	16	9	6	16	12	8	11	10	14	11
SELCA	M	17	13	9	14	18	14	9	21	16	9	6	12	10	14	11	12	18	14	11
	P	2	5	3	3	9	13	6	7	6	7	3	5	2	0	7	4	20	13	8
	n	15,7	16,6	10,1	14,4	7,7	23,2	13,0	12,2	8,8	14,2	8,0	5,4	14,4	10,8	7,3	10,0	9,2	12,9	10,2
%	m	14,0	10,8	7,5	11,8	15,3	12,0	7,8	18,3	14,1	8,0	5,3	10,7	9,0	13,5	11,8	8,2	14,7	18,4	15,7
	p	1,7	5,8	2,6	2,6	7,6	11,2	5,2	-6,1	-5,3	6,2	2,7	-5,3	5,4	-2,7	-4,5	1,8	-5,5	-5,5	-10,2
	N	3	4	3	2	1	4	5	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	4
SPLITSKA	M	1	1	1	3	4	2	3	1	1	1	2	3	5	5	1	2	7	4	5
	P	1	1	1	3	2	2	1	1	0	1	-3	-3	2	0	7	-3	2	1	-3
	n	11,1	14,9	11,3	7,6	3,8	15,5	19,5	7,9	3,9	4,0	8,1	8,2	8,3	8,4	12,8	8,6	0,0	4,4	8,9
%	m	7,4	18,7	7,5	11,4	15,3	7,7	11,7	3,9	7,9	4,0	8,1	12,4	20,8	21,1	4,3	8,6	30,5	17,6	0,0
	p	3,7	-3,8	3,8	-3,8	-11,5	7,8	7,8	4,0	4,0	0,0	0,0	-4,2	-12,5	-12,7	8,5	0,0	-30,5	-13,2	8,9
	N	8	9	5	4	3	5	10	3	8	5	6	7	6	3	10	7	9	5	4
SUMARTIN	M	2	5	8	10	6	6	6	6	4	4	4	4	6	7	3	3	4	4	5
	P	6	2	0	-4	-7	-1	4	-2	-1	2	3	-3	2	-3	4	6	1	6	-3
	n	15,8	18,0	10,2	8,3	6,3	10,7	21,7	6,6	18,0	11,0	12,9	14,7	12,4	6,1	19,8	13,6	17,2	9,4	7,4
%	m	3,9	14,0	10,2	16,5	21,0	12,8	13,0	11,0	13,5	13,2	8,6	8,4	8,3	12,1	13,9	5,8	5,7	7,5	18,4
	p	11,9	4,0	0,0	-8,2	-14,7	-2,1	8,7	-4,4	4,5	-2,2	4,3	6,3	4,1	-6,0	5,9	7,8	11,5	1,9	-11,0
	N	29	16	28	20	16	24	32	31	27	29	36	42	36	32	44	31	39	30	38
SUPEJAR	M	23	17	11	17	12	17	12	13	15	17	13	15	16	8	14	23	24	19	15
	P	6	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	3	3	3	4	6	1	6	3
	n	20,2	11,1	19,3	19,3	13,7	10,9	16,3	21,6	20,9	17,5	18,1	21,7	24,5	20,3	17,5	23,3	17,5	14,6	17,9
%	m	16,0	11,8	7,6	7,6	8,2	11,6	8,1	8,8	10,1	11,0	8,1	9,0	9,3	4,5	7,6	12,2	12,3	9,5	9,2
	p	4,2	-0,7	12,7	11,7	5,5	-0,7	8,2	12,8	10,8	6,5	10,0	12,7	15,2	15,2	10,8	9,9	11,1	3,6	10,0
	N	4	4	10	4	4	4	1	4	7	9	7	3	5	8	6	4	15	6	11
SUTIVAN	M	5	8	9	7	9	7	8	7	8	9	11	7	16	11	7	11	8	8	5
	P	-1	-4	1	-6	8	0	1	0	0	-4	-4	-4	-3	-1	-5	-3	4	-2	3
	n	6,4	6,4	16,2	6,5	6,6	6,7	1,8	6,8	12,0	15,4	11,9	5,1	8,5	13,5	10,1	6,7	25,1	10,0	18,3
%	m	7,9	12,8	14,6	11,4	14,8	11,4	14,8	11,9	13,7	11,9	27,1	18,6	35,3	11,7	18,4	13,3	13,3	9,9	29,7
	p	-1,5	-6,4	1,6	-4,9	-8,2	-4,9	-11,6	-5,1	-1,7	0,0	-6,8	-6,8	-18,6	-5,1	-25,2	-5,0	6,7	-3,3	5,0
	N	6	6	5	7	2	2	3	4	1	1	3	3	3	3	2	2	1	2	1
SKRIP	M	4	2	4	1	10	2	3	2	3	5	4	5	5	4	4	15	6	11	5
	P	2	4	1	-6	8	0	1	0	0	-1	-2	-4	-4	-2	2	-2	3	1	-2
	n	16,6	16,9	17,2	2,9	29,7	0,0	12,3	6,3	9,6	13,2	3,4	3,5	10,7	11,0	11,4	7,8	0,0	8,4	0,0
%	m	11,1	5,6	14,3	20,4	5,9	6,0	9,2	6,3	9,6	16,5	10,1	17,4	25,0	18,4	3,8	15,7	12,1	4,2	8,7
	p	5,5	11,3	2,9	-17,5	23,8	0,0	3,1	0,0	0,0	-3,3	-6,7	-13,9	-14,3	-7,4	7,6	-7,9	-12,1	4,2	-4,4
	N	206	202	198	186	183	166	157	189	162	166	186	176	152	181	172	190	173	175	193
BRAC	M	156	152	142	146	154	156	132	151	166	148	147	152	161	172	143	167	150	151	156
	P	50	50	66	52	32	27	34	6	23	14	19	28	5	-20	38	5	10	22	20
	n	14,8	14,6	15,2	14,6	13,9	13,8	12,6	12,1	14,7	12,6	12,9	14,0	13,7	11,9	14,2	13,5	14,9	13,6	13,8
%	m	11,2	11,0	10,4	10,8	11,5	11,7	10,0	11,6	12,9	11,1	11,4	11,8	12,2	12,6	13,5	11,2	13,1	14,1	11,9
	p	3,6	3,6	4,8	3,8	2,4	2,1	2,6	0,5	1,8	1,1	1,5	2,2	1,5	1,1	-1,6	3,0	0,4	0,8	1,7
	N	69878	68873	71186	71325	67103	65431	63635	61103	64891	66035	67389	67251	67016	67054	68035	68704	69299	68220	67455
HRVATSKA	M	38597	43013	39936	37941	41378	43720	46844	44147	44878	44881	45880	44950	45744	45156	48715	48426	50100	51420	50770
	P	31281	25860	31250	33384	25725	21711	16791	16956	20013	21154	21709	21980	22879	19989	20803	18120	16035	15967	10451
	n	16,6	16,2	16,7	16,6	15,5	15,1	14,6	13,9	14,7	14,9	15,1	15,0	14,9	14,8	15,0	15,1	15,2	14,9	14,6
%	m	9,2	10,1	9,4	8,8	9,6	10,1	10,7	10,0	10,1	10,0	10,0	10,7	10,6	10,9	11,2	11,0	11,9	11,6	11,1
	p	7,4	6,1	7,3	7,8	5,9	5,0	5,9	4,6	4,8	4,8	5,0	4,4	4,6	4,0	3,4	3,4	2,2	2,4	2,3

Izvor: Prirodno kretanje stanovništva (1971-1987). Dokumentacijske tablice rođenih i umrlih po naseljima od 1963. do 1987. R.-I., S.-I., Savezni zavod za statistiku, Beograd. Stope izračunao autor.

89,2
107,1
33,3

75,9
122,8
17,6

Tablica 7. Dobno-spolna struktura stanovništva po petogodištima i velikim dobnim skupinama, indeks starosnovništva po naseljima otoka Brača 1971. i 1981. godine

Dobne skupine	spol	Bobovišća		Bol		Dol		Donji Humac		Dračevica		Gornji Humac		Ložišća		Milna	
		1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.
0-4	M	1,3	3,8	2,6	5,0	2,4	3,1	3,9	3,6	0,7	2,4	4,6	2,5	1,4	2,6	2,4	2,2
	Z	0,0	1,9	3,1	4,1	4,2	2,2	3,1	3,1	4,3	0,0	3,7	2,1	1,8	1,1	2,8	2,4
5-9	M	2,7	0,0	3,1	3,8	4,2	1,8	2,7	2,0	3,6	1,2	5,9	1,4	3,5	3,2	3,1	2,7
	Z	2,7	1,9	2,6	3,7	5,8	3,5	3,1	2,9	2,4	2,2	4,3	3,9	0,5	3,6	2,1	1,8
10-14	M	6,7	1,9	4,0	2,2	5,8	4,0	4,3	4,1	4,3	1,2	3,7	5,0	3,5	1,1	4,1	2,7
	Z	6,7	0,0	3,8	2,9	5,8	3,5	2,0	2,0	5,1	3,6	6,2	3,9	1,6	3,7	3,7	2,4
15-19	M	6,7	3,8	3,4	2,7	4,8	4,4	3,1	3,1	3,6	2,4	4,0	6,4	1,8	4,7	3,7	3,7
	Z	4,0	1,9	5,3	2,7	5,5	5,7	3,5	4,6	5,1	6,0	4,6	2,1	1,8	3,2	3,7	3,6
20-24	M	2,7	5,8	4,2	3,8	4,5	2,2	4,7	6,1	0,7	3,6	2,5	4,3	3,9	4,7	5,0	3,4
	Z	0,0	1,9	4,8	5,3	2,4	1,8	5,5	3,1	1,4	2,4	2,8	5,0	1,1	4,2	2,7	2,0
25-29	M	0,0	3,8	2,4	4,2	1,5	3,5	3,9	2,0	1,4	2,4	0,9	2,5	1,4	1,1	1,4	3,0
	Z	0,0	1,9	2,1	4,7	2,4	2,6	0,8	1,0	2,9	2,4	0,6	2,1	1,8	2,1	2,0	2,4
30-34	M	0,0	3,8	3,7	4,3	1,8	4,4	0,8	3,6	0,7	0,0	3,4	1,8	1,8	1,6	3,4	5,0
	Z	2,7	0,0	2,7	5,2	1,8	1,8	3,9	3,1	2,9	0,0	2,5	2,8	2,5	1,6	4,5	2,8
35-39	M	2,7	0,0	2,8	2,7	1,8	1,8	3,1	2,6	5,8	0,0	4,6	0,7	3,2	2,1	3,2	1,6
	Z	5,3	0,0	3,6	1,3	3,6	1,8	2,0	1,0	2,2	3,6	3,4	0,7	3,2	2,1	3,3	2,1
40-44	M	2,7	0,0	4,0	3,3	3,0	0,9	3,1	0,5	2,9	0,0	5,0	4,3	4,6	1,6	2,7	3,9
	Z	4,0	1,9	3,2	2,1	2,4	1,8	3,5	4,1	4,3	3,6	4,0	3,6	2,1	2,6	2,3	5,3
45-49	M	2,7	3,8	2,4	2,0	1,8	2,6	1,6	2,6	0,7	8,3	2,2	5,3	1,8	3,7	2,1	3,1
	Z	4,0	7,7	3,8	3,3	2,1	4,0	2,7	2,0	2,2	3,6	2,5	3,9	5,6	3,2	3,3	3,6
50-54	M	1,3	5,8	2,0	3,6	0,6	3,5	1,6	4,1	1,4	2,4	1,2	5,0	2,8	6,8	1,6	3,0
	Z	1,3	3,8	1,9	3,3	3,0	3,1	2,0	4,6	0,7	4,8	1,9	3,6	2,5	4,2	2,5	2,9
55-59	M	4,0	1,9	3,1	2,3	4,2	2,6	2,3	1,5	2,9	1,2	2,8	2,5	2,1	2,4	3,5	2,7
	Z	2,7	5,8	3,3	3,6	2,7	3,5	3,5	3,1	0,7	2,4	2,8	2,5	3,2	5,3	3,8	3,8
60-64	M	4,0	1,9	2,2	1,6	3,6	0,0	4,3	2,0	1,4	1,2	2,5	1,4	2,8	4,2	4,0	2,0
	Z	1,3	0,0	3,3	1,6	3,0	3,5	4,7	2,6	5,1	1,2	4,0	2,1	4,9	3,7	3,6	2,9
65-69	M	5,3	3,8	1,8	2,8	4,2	4,0	3,1	2,6	2,9	2,4	2,5	3,6	2,5	3,2	2,5	2,4
	Z	2,7	1,9	2,6	2,4	3,3	3,1	2,7	4,1	4,3	2,4	2,5	2,1	3,5	3,7	3,6	3,9
70-74	M	4,0	3,8	2,7	1,2	2,1	4,4	2,3	4,1	2,2	3,6	2,8	2,1	3,9	2,6	1,8	3,6
	Z	5,3	5,8	5,7	2,5	2,7	3,5	4,7	4,1	8,0	6,0	1,5	3,9	5,3	3,7	4,1	3,4
75 i više	M	5,3	7,7	0,7	2,0	0,9	5,7	3,5	3,6	6,0	6,0	1,5	3,6	2,8	5,2	2,3	3,0
	Z	5,3	7,7	2,3	3,4	1,5	5,3	3,5	6,6	7,2	16,7	4,3	2,8	6,7	6,3	4,4	4,8
UKUPNO	M	52,0	53,8	45,3	47,6	47,6	49,3	48,4	48,0	39,9	38,1	50,2	52,3	44,2	51,1	45,8	47,9
	Z	48,0	46,2	54,7	52,4	52,4	50,7	51,6	52,0	60,1	61,9	49,8	47,7	55,8	48,9	54,2	52,1
SVEUKUPNO		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-19	uk. aps.	23	8	287	292	127	64	67	50	41	16	113	78	67	34	286	199
	% uk. aps.	30,7	16,0	28,1	27,2	38,5	28,3	26,2	25,5	30,1	19,3	35,1	27,8	23,7	18,0	27,2	23,2
20-59	uk. aps.	27	25	512	593	132	95	115	88	47	34	139	142	124	93	489	435
	% uk. aps.	36,0	50,0	50,2	55,3	40,0	42,0	44,9	44,9	34,6	41,0	43,2	50,5	43,8	49,2	46,5	50,7
60	uk. aps.	25	17	221	188	71	67	74	58	48	33	70	61	92	62	276	224
	% uk. aps.	33,3	34,0	21,7	17,5	21,5	29,7	28,9	29,6	35,3	39,7	21,7	21,7	32,5	32,8	26,3	26,1
Indeks starosti		1,1	21,	0,8	0,6	0,6	1,0	1,1	1,2	1,2	2,1	0,6	0,8	1,4	1,8	0,9	1,1
Tip dobnog sastava stan.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

* M. Friganović: Demografija, Stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb, 1978, str. 111.

+ - oznaka za duboku starost

Izvor: Savezni zavod za statistiku SFRJ, Popis stanovništva i stanova 1971, Stanovništvo, pol i starost - I dio, Rezultati po naseljima i općinama, knj. 1, Statistički zavod SRH, Popis stanovništva 1981. Stan., tabele po naseljima, Zagreb, lipanj 1982. Stope izračunao autor.

rosti te tipovi dobnog sastava sta-

Mirca		Murvica		Nerežišća		Novo selo		Postira		Povlja		Pražnice		Pučišća		Selca		Split	
1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.
2,4	5,7	3,8	0,0	3,2	3,6	1,6	3,9	4,4	3,2	1,9	3,1	5,0	2,4	4,4	4,1	3,5	2,7	3,2	3,2
1,8	3,3	0,0	0,0	4,4	2,1	3,6	4,9	2,8	3,0	2,5	3,3	5,2	3,4	3,4	4,2	3,2	3,2	1,6	1,6
3,8	1,7	2,5	0,0	3,5	3,6	4,0	5,3	3,8	3,3	1,7	1,3	4,5	1,7	4,3	4,9	2,8	3,4	2,8	2,8
2,0	0,0	2,7	4,1	3,5	3,5	2,8	1,5	5,8	3,2	2,7	3,3	5,2	2,9	4,3	3,3	3,3	3,4	4,4	4,4
2,4	1,3	6,3	2,7	3,5	3,2	2,8	0,5	6,1	4,4	3,3	1,3	3,8	5,1	5,0	4,4	3,4	3,4	3,2	3,2
1,7	6,3	0,0	2,8	4,7	4,7	3,6	3,4	4,8	3,6	1,7	2,3	4,7	5,6	4,2	3,1	3,2	3,4	4,8	4,8
7,6	4,7	2,5	2,7	2,8	3,6	4,0	4,8	5,0	4,0	3,3	2,6	3,8	4,9	4,8	3,9	4,2	3,0	4,0	4,0
4,1	2,0	6,3	0,0	3,7	3,9	2,8	3,4	3,5	5,7	4,4	1,8	2,7	5,1	5,1	4,1	4,1	2,8	4,0	4,0
6,8	2,7	6,3	8,1	4,9	3,9	7,2	4,4	4,8	5,6	5,2	2,8	2,9	4,1	5,7	4,1	4,7	3,3	2,8	2,8
3,2	2,3	2,5	0,0	4,2	3,5	4,0	3,4	2,6	3,4	4,8	2,1	2,9	3,2	3,7	4,0	3,8	2,9	2,4	2,4
2,1	5,7	3,8	0,0	1,8	2,9	2,0	2,9	1,8	3,9	1,9	2,8	1,6	2,4	2,0	4,0	2,1	3,1	0,8	0,8
1,2	3,7	0,0	0,0	2,7	3,6	1,6	1,0	1,5	2,9	1,7	2,8	1,6	1,2	2,6	4,0	1,9	2,6	2,0	2,0
3,8	3,3	1,3	8,1	4,6	4,4	3,2	4,4	2,8	4,0	3,5	4,1	4,3	3,7	4,0	4,6	2,7	4,4	4,8	4,8
1,8	3,0	1,3	0,0	4,5	3,5	2,0	3,9	3,6	2,3	2,3	3,6	3,4	3,2	2,8	3,3	2,9	3,7	2,8	2,8
3,2	0,3	2,5	2,7	3,8	1,4	2,0	1,0	3,2	1,9	1,5	2,6	5,6	1,9	4,0	2,2	2,9	2,1	4,0	4,0
1,2	1,7	3,8	0,0	3,8	2,4	1,2	1,9	3,2	1,6	2,9	1,5	4,5	2,2	3,0	2,8	3,1	2,2	2,8	2,8
4,1	3,7	2,5	5,4	3,1	3,9	3,2	2,9	3,9	3,0	4,2	3,3	2,9	3,9	3,8	3,2	3,6	3,1	3,2	3,2
2,4	2,7	5,0	2,7	1,8	4,3	4,0	2,4	3,6	3,6	3,1	2,8	3,2	3,4	3,1	2,9	3,3	3,0	3,6	3,6
3,2	4,3	3,8	2,7	1,7	3,5	1,6	1,9	2,5	3,3	1,0	1,8	1,1	5,9	1,6	3,9	2,4	2,9	2,0	2,0
5,0	2,3	2,5	5,4	1,5	3,3	5,6	1,5	3,5	3,5	2,5	3,3	1,6	5,4	2,1	2,8	3,4	3,2	2,0	2,0
1,2	3,7	2,5	5,4	0,4	3,3	2,4	2,9	1,2	3,6	1,2	4,9	0,7	3,2	1,3	3,5	1,5	3,6	1,2	1,2
2,1	2,3	2,5	8,1	1,3	2,2	1,2	5,3	1,3	3,8	3,3	3,6	1,6	2,9	2,3	2,9	2,5	3,3	3,6	3,6
7,5	2,7	1,7	1,2	1,7	1,2	2,8	2,4	1,9	2,7	5,0	1,0	2,9	1,2	2,8	1,8	3,2	2,3	3,2	3,2
5,6	4,7	3,8	2,7	3,8	1,8	5,6	6,3	2,5	3,2	4,2	2,6	1,6	1,7	3,0	2,0	3,2	3,3	3,2	3,2
4,7	1,7	5,0	2,7	3,5	0,5	5,2	2,4	2,6	1,2	4,2	1,0	1,6	0,7	2,4	1,2	4,1	1,4	4,4	4,4
3,5	2,3	5,0	5,4	4,5	1,1	3,6	1,5	2,9	1,2	5,0	4,6	2,9	1,5	3,7	2,1	4,0	3,0	4,4	4,4
4,4	3,7	0,0	13,5	3,5	1,5	1,2	2,9	2,2	2,0	2,9	5,6	2,3	2,2	1,9	2,1	1,8	2,8	2,0	2,0
7,6	5,0	2,5	2,7	2,3	3,3	1,6	4,8	2,2	2,3	5,2	5,1	3,6	2,2	1,8	2,3	3,1	3,1	3,6	3,6
1,2	4,7	1,3	5,4	1,9	3,1	0,8	4,4	1,9	2,3	2,3	3,6	1,8	1,5	1,2	1,8	2,7	3,5	4,8	4,8
0,9	3,0	5,0	8,1	2,8	3,6	4,4	2,4	2,2	2,7	2,5	5,1	2,9	2,7	1,6	2,4	3,2	3,2	5,2	5,2
0,3	5,0	0,0	0,0	2,4	3,2	2,8	1,0	1,9	2,3	2,1	3,1	2,3	2,7	1,5	1,6	1,5	2,0	0,4	0,4
0,3	3,0	2,5	0,0	4,6	5,4	4,0	3,9	3,5	3,2	5,0	5,6	5,2	5,6	2,4	2,3	4,3	5,6	2,8	2,8
55,0	54,7	51,3	62,2	46,7	47,0	7,4	48,5	50,3	50,6	45,5	47,2	47,6	50,8	51,3	47,5	47,2	47,0	43,8	43,8
45,0	45,3	48,7	37,8	53,3	53,0	52,6	51,5	49,7	49,4	54,5	54,9	52,8	52,4	49,2	48,7	52,2	52,8	53,0	53,0
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
89	67	22	3	199	203	65	57	470	375	103	74	155	128	564	545	314	274	70	70
26,3	22,4	27,5	8,1	28,3	28,4	26,2	27,7	36,3	30,3	21,7	19,3	35,0	31,3	35,6	32,1	27,8	25,6	28,0	28,0
171	147	41	20	325	354	124	101	574	648	232	178	188	203	760	885	535	531	111	111
50,6	49,2	51,3	54,1	46,2	49,6	50,0	49,0	44,3	52,4	48,8	46,3	42,4	49,6	47,9	52,1	47,5	49,6	44,4	44,4
78	85	17	14	180	157	59	48	252	214	140	132	100	78	262	269	278	266	69	69
23,1	28,4	21,1	37,8	25,5	22,0	23,8	23,3	19,4	17,3	29,5	34,4	22,6	19,1	16,5	15,8	24,7	24,8	27,6	27,6
0,9	1,2	0,8	4,7	0,9	0,8	0,9	0,8	0,5	0,6	1,4	1,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0	1,0
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Pražnice		Pučišća		Selca		Splitska		Sumartin		Supetar		Sutivan		Skrip		Brač	
1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.	1971.	1981.
5,0	2,4	4,4	4,1	3,5	2,7	3,2	2,2	2,2	6,4	3,6	4,0	2,2	4,7	2,9	1,3	3,3	3,7
5,2	3,4	3,4	4,2	3,2	3,2	1,6	1,8	3,6	3,3	4,1	4,8	1,2	3,2	2,6	2,2	3,6	3,4
4,5	1,7	4,3	4,9	2,8	3,4	2,8	0,0	3,6	4,4	4,3	4,7	2,1	2,3	4,8	2,2	3,6	3,4
5,2	2,9	4,3	3,3	3,3	3,4	4,4	3,6	4,0	5,1	3,0	4,0	2,7	3,2	3,5	1,7	3,7	3,3
3,8	5,1	5,0	4,4	3,4	3,4	3,2	2,8	2,7	2,9	4,6	3,2	3,9	2,3	2,9	3,0	4,2	3,2
4,7	5,6	4,2	3,1	3,2	3,4	4,8	2,2	3,1	4,3	3,7	2,9	1,7	4,8	3,0	4,0	3,3	3,3
3,8	4,9	4,8	3,9	4,2	3,0	4,0	2,8	4,5	2,8	4,8	3,4	3,6	2,2	3,2	5,2	4,2	3,6
2,7	5,1	5,1	4,1	4,1	2,8	4,0	6,3	3,1	3,1	4,4	2,4	1,5	2,3	3,8	3,9	4,0	3,5
2,9	4,1	5,7	4,1	4,7	3,3	2,8	3,6	8,3	1,7	3,7	4,2	3,6	3,2	2,9	3,5	4,7	3,9
2,9	3,2	3,7	4,0	3,8	2,9	2,4	4,9	2,9	2,6	4,8	4,9	3,4	2,8	2,6	2,6	3,5	3,6
1,6	2,4	2,0	4,0	2,1	3,1	0,8	4,0	2,5	3,1	3,0	4,3	3,3	3,3	1,3	1,7	2,1	3,5
1,6	1,2	2,6	4,0	1,9	2,6	2,0	2,2	1,8	3,3	3,4	4,6	1,9	3,3	2,2	1,7	2,1	3,3
4,3	3,7	4,0	4,6	2,7	4,4	4,8	3,1	1,8	6,3	3,6	4,4	2,6	3,2	2,9	2,2	3,2	4,2
3,4	3,2	2,8	3,3	2,9	3,7	2,8	2,2	1,8	3,9	2,9	5,3	3,4	3,3	3,8	1,7	3,1	3,6
5,6	1,9	4,0	2,2	2,9	2,1	4,0	0,9	2,7	2,2	4,5	2,8	4,1	2,7	5,1	1,7	3,5	2,1
4,5	2,2	3,0	2,8	3,1	2,2	2,8	0,9	2,9	2,0	4,1	2,7	2,7	2,2	2,9	2,6	3,2	2,1
2,9	3,9	3,8	3,2	3,6	3,1	3,2	3,6	2,0	2,4	3,4	3,3	3,6	2,7	4,2	2,6	3,5	3,1
3,2	3,4	3,1	2,9	3,3	3,0	3,6	4,0	2,5	2,2	2,8	2,5	2,4	3,8	3,8	3,0	3,0	3,1
1,1	5,9	1,6	3,9	2,4	2,9	2,0	3,6	1,6	2,4	1,9	3,6	1,9	4,2	3,5	5,2	2,0	3,4
1,6	5,4	2,1	2,8	3,4	3,2	2,0	4,0	4,5	2,6	3,0	3,1	2,9	2,5	4,2	4,3	3,1	3,2
0,7	3,2	1,3	3,5	1,5	3,6	1,2	3,6	1,6	2,8	1,6	2,9	1,0	3,3	0,0	5,6	1,3	3,5
1,6	2,9	2,3	2,9	2,5	3,3	3,6	4,0	1,1	2,6	1,7	2,1	2,2	2,7	3,2	4,3	2,0	3,0
2,9	1,2	2,8	1,8	3,2	2,3	3,2	2,2	3,6	1,5	2,1	1,6	2,7	1,5	3,5	4,3	2,8	2,0
1,6	1,7	3,0	2,0	3,2	3,3	3,2	2,7	4,7	3,7	3,4	2,8	5,5	3,0	2,2	5,2	3,4	3,1
1,6	0,7	2,4	1,2	4,1	1,4	4,4	1,3	4,0	1,5	2,2	1,1	4,6	1,2	1,6	0,0	3,1	1,3
2,9	1,5	3,7	2,1	4,0	3,0	4,4	4,9	4,3	1,3	2,6	1,6	4,9	2,5	2,2	3,9	3,7	2,1
2,3	2,2	1,9	2,1	1,8	2,8	2,0	3,6	4,0	2,8	1,9	1,7	3,9	2,5	2,9	3,5	2,5	2,5
3,6	2,2	1,8	2,3	3,1	3,1	3,6	2,7	2,7	4,6	2,4	2,0	5,3	4,7	4,5	3,0	3,0	3,0
1,8	1,5	1,2	1,8	2,7	3,5	4,8	3,6	2,0	3,1	1,4	1,5	1,5	3,7	3,5	1,7	2,0	2,6
2,9	2,7	1,6	2,4	3,2	3,2	5,2	4,5	2,0	2,6	2,0	1,7	4,3	4,3	2,6	2,6	3,0	2,9
2,3	2,7	1,5	1,6	1,5	2,0	0,4	3,1	2,2	3,1	1,0	1,5	2,2	2,3	2,2	4,8	1,7	2,5
5,2	5,6	2,4	2,3	4,3	5,6	2,8	5,4	5,2	4,6	2,8	2,8	4,9	8,3	2,9	6,9	3,6	4,3
47,6	50,8	51,3	47,5	47,2	47,0	43,8	49,4	49,3	47,8	48,4	47,1	45,6	47,8	46,8	48,0	48,7	48,7
52,8	52,4	49,2	48,7	52,2	52,8	53,0	56,2	50,6	50,7	52,2	51,6	52,9	54,4	52,2	53,2	52,0	51,3
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
155	128	564	545	314	274	70	48	120	170	492	623	118	131	89	51	3881	3497
35,0	31,3	35,6	32,1	27,8	25,6	28,0	21,4	27,0	31,3	33,3	30,5	20,3	22,1	28,7	22,3	30,3	27,6
188	203	760	885	535	531	111	111	206	245	745	1131	276	286	151	117	6024	6462
42,4	49,6	47,9	52,1	47,5	49,6	44,4	49,6	46,4	45,1	50,4	55,4	47,6	48,1	48,7	51,1	46,9	51,1
100	78	262	269	278	266	69	65	118	128	242	287	186	177	70	61	2929	2691
22,6	19,1	16,5	15,8	24,7	24,8	27,6	29,0	26,6	23,6	16,3	14,1	32,1	29,8	22,6	26,6	22,8	21,3
0,6	0,6	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0	1,4	1,0	0,8	0,5	0,5	1,6	1,4	0,8	1,2	0,8	0,8
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	starost	+	+	+	+	+	+

nih 14,8‰ 1966. godine (umjereni priraštaj) do minimalnih 0,6‰ 1979. godine (vrlo niski priraštaj).

Sva ostala naselja bilježe prirodni pad stanovništva barem u nekoliko godina, a općina Brač u cjelini jedino u 1977. godini (-1,6‰), ima negativnu stopu prirodnog prirasta.

Niska stopa prirodnog prirasta na Braču, koja je od 3,6‰ (1963) drastično pala na 1,2‰ (1987), indeks promjene 1987/1963 je 33,3 što prikazuje da se prirast smanjio u promatranom razdoblju za 2/3, a u prvom redu to je posljedica pada nataliteta. U istom razdoblju za Hrvatsku indeks promjene iznosi 17,6 a stopa prirodnog prirasta od 7,4‰ (1963) pala je na samo 1,3‰ (1987).

Iako su se stope prirodnog priraštaja u Hrvatskoj i na Braču gotovo izjednačile, rezultat su različitih trendova. U Hrvatskoj (J. Gelo, 1987) to je rezultat stalnog blagog pada stope prirodnog prirasta, a na Braču je rezultat trenda koji stalno oscilira.

Prirodni prirast za dva odabrana naselja: Supetar, koji prema tipu (M. Friganović, 1987) općeg kretanja stanovništva (I_1), ima trend ekspanzije imigracijom (tablica 5) i zbog priljeva stanovništva u fertilnoj dobi ima i prirodni prirast viši od ostalih naselja (umjereni prirodni prirast), što je odraz njegova vrlo povoljna položaja i funkcija koje privlače mlade i stoga pridonose porastu stanovništva.

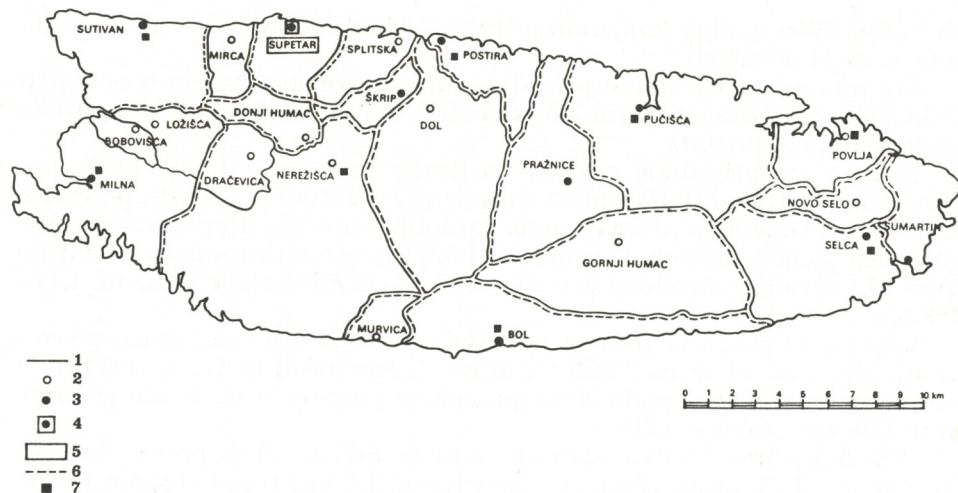
Drugo naselje su Selca, koje prema tipu općeg kretanja stanovništva (E_4) imaju trend izumiranja, prirodni prirast je izrazito pulzirajući i češće iskazuje prirodni pad, negoli prirast stanovništva.

Kao ilustracija trenutnog stanja prirodnog priraštaja (sl. 2) služi kartogram koji pokazuje da samo u osam naselja 1987. godine prirodni priraštaj ima pozitivne vrijednosti, dočim sva ostala naselja imaju izraziti prirodni pad stanovništva. S obzirom na suvremeni socioekonomski trenutak Hrvatske i Jugoslavije, zasigurno možemo očekivati dalji pad prirodnog priraštaja na Braču. Teško je očekivati da bi broj rođenih mogao porasti u uvjetima pada društvenog i posebno osobnog standarda, nedovoljne ponude rada, roba i usluga, niske akumulacije privrede, sve veće nezaposlenosti mladih, posebno žena i visokokvalificiranih kadrova, neodgovarajuće stambene, prosvjetne prilike, vrlo visoke inflacije, nedovoljnog broja dječjih vrtića i stalno padajuće stope nataliteta, koja je i dosad bila glavni uzrok pada prirodnog prirasta.

Ako se izmijene općedruštveni uvjeti, tada možemo očekivati i porast stope nataliteta i prirodnog priraštaja stanovništva.

Veću ili manju negativnost uočenih procesa potvrdit će nam i tipizacija općeg kretanja stanovništva.

Tipovi općeg kretanja stanovništva, od svih kretanja stanovništva, što ih razmatra demografija za uočavanje recentnih procesa na Braču, relevantno je opće kretanje, jer uzima u obzir migracijsku bilancu, uspoređujući prirodno i popisno kretanje u posljednjem međupopisnom razdoblju. M. Friganović je u nizu radova (1970, 1972/3, 1973/4, 1978, 1987) dao teorijsku metodu općeg kretanja stanovništva koja izdvaja četiri imigracijska i četiri emigracijska tipa. Time je omogućio kvalitetno izdvajanje emigracijskih i imigracijskih naselja.

Sl. 1. Podjela Brača po naseljima: 1. Granica naselja; 2. Seoska naselja; 3. Mješovita naselja; 4. Gradska naselja; 5. Sjedište općine; 6. Mjesna zajednica; 7. Mjesni ured.

Fig. 1. Settlements of Brač: 1) Settlement borderlines; 2) Rural settlement; 3) Mixed settlement; 4) Urban settlement; 5) Borough headquarters; 6) Local community; 7) Local office.

Tablica 5. Promjene broja stanovnika, migracijska bilanca i tip općeg kretanja stanovništva po naseljima otoka Brača i ukupno Hrvatska u periodu od 1971. do 1981. godine

NASELJE	Broj stanovnika		Promjena br. stanov- nika		Ukup. prirod. prirašt.		Migrac. bilanca apsolut	Tip općeg kretanja stanov. 1971-1981.
	1981.	1971.	apsolut.	%	apsolut.	%		
BOBOVIŠĆA	52	75	-23	-30,7	-5	-6,7	-18	24,0
BOL	1 076	1 021	55	5,4	65	6,4	-10	-1,0
DOL	227	330	-103	-31,2	-6	-1,8	-97	29,4
DONJI HUMAC	196	256	-60	-23,4	-9	-3,5	-51	-19,9
DRAČEVIĆA	84	138	-54	-39,1	-12	-8,7	-42	-30,4
GORNJI HUMAC	281	323	-42	-13,0	-13	-4,0	-29	9,0
LOŽIŠĆA	190	285	-95	-33,3	-30	-10,5	-65	-22,8
MILNA	860	1 056	-196	-18,6	-80	-7,6	-116	-11,0
MIRCA	300	340	-40	-11,8	2	0,6	-42	-12,4
MURVICA	37	80	-43	-53,8	-12	-15,0	-31	-38,8
NEREZIŠĆA	721	711	10	1,4	-5	-0,7	15	2,1
NOVO SELO	206	251	-45	-17,9	-7	-2,8	-38	15,1
POSTIRA	1 238	1 302	-64	-4,9	-26	-2,0	-38	2,9
POVLJA	390	481	-91	-18,9	-26	-5,4	-65	13,5
PRAZNICE	410	443	-33	-7,4	-8	-1,8	-25	-5,6
PUCIŠĆA	1 706	1 588	118	7,4	105	6,6	13	0,8
SELCA	1 081	1 135	-54	-4,8	-14	-1,2	-40	-3,5
SPLITSKA	224	251	-27	-10,8	-14	-5,6	-13	-5,2
SUMARTIN	544	445	99	22,2	19	4,3	80	17,9
SUPETAR	2 060	1 486	574	38,6	183	12,3	391	26,3
SUTIVAN	601	584	17	2,9	-39	-6,7	56	9,6
ŠKRIP	231	312	-81	-26,0	-15	-4,8	-66	21,2
Ukupno Brač	12 715	12 893	-178	-1,4	174	1,3	-352	-2,7
HRVATSKA	4 601 469	4 426 221	175 248	4,0	207 324	4,7	-32 076	-0,7

Izvor: Isti kao i za tablicu 1. Podaci za 1981. prema rezultatima popisa stanovništva 1981. godine, ostalo izračunao autor.

Zajednica općina Split pripada među osam zajednica općina u Hrvatskoj koje su eksodusne (M. Friganović, 1984), pa se može očekivati da će se isti procesi odvijati i na Braču.

U međupopisnom razdoblju 1961–1971. u općini Brač prisutna je izrazita depopulacija (E_3). Isti trend je na razini općine uočen i u idućem međupopisnom razdoblju 1971–1981. (tablica 5).

Na sl. 3 (grafikon rasipanja) prikazano je kako su tipizirana naselja na Braču. U čak 15 naselja ili 2/3 od ukupnog broja naselja na Braču, koja zajedno imaju 44,9% ili nešto manje od polovine ukupnog broja stanovnika, nailazimo na tip E_4 (obilježje: prirodno i popisom ustanovljeno kretanje negativno, te stopa kretanja manja od stope popisom ustanovljenog smanjenja), s trendom izumiranja stanovništva, koje ipak nije u svim naseljima podjednako izraženo (tablica 5).

Tip E_3 (prirodno kretanje pozitivno; popisom ustanovljeno kretanje negativno; stopa prirodnog kretanja manja od stope popisom ustanovljenog smanjenja) s trendom izrazite depopulacije, koji karakterizira i bračku općinu u cjelini, nalazimo samo u jednom naselju (Mirca) s ukupno 2,4% stanovništva (tablica 6).

Tablica 6. Tipovi kretanja stanovništva po naseljima na obali i u unutrašnjosti otoka Brača u periodu 1971–1981.

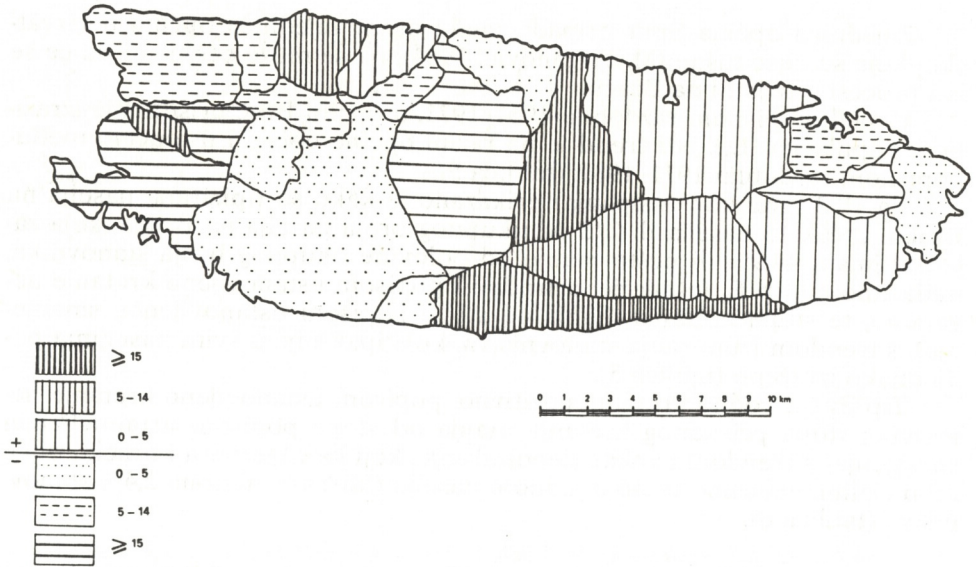
		Tipovi kretanja stanovništva							
		I_1	I_2	I_3	I_4	E_1	E_2	E_3	E_4
Broj naselja		3	1	1	–	1	–	1	15
Ukupno	broj	4 310	721	601	–	1 076	–	300	5 707
Stanovnika	%	33,9	5,7	4,7	–	8,5	–	2,4	44,9
Naselja na obali		3	–	1	–	1	–	1	6
Ukupno	broj	4 310	–	601	–	1 076	–	300	2 801
Stanovnika	%	33,9	–	4,7	–	8,5	–	2,4	22,0
Naselja u unutrašnj.		–	1	–	–	–	–	–	9
Ukupno	broj	–	721	–	–	–	–	–	2 906
Stanovnika	%	–	5,7	–	–	–	–	–	22,9

Izvor: Isti kao i za tablicu 5. Ostalo izračunao autor.

Tip E_2 s trendom depopulacije nema niti jedno naselje, a tip E_1 (prirodno i popisom ustanovljeno kretanje pozitivno; stopa prirodnog kretanja veća od stope popisom ustanovljenog povećanja), s trendom relativno umjerene emigracije, nalazimo u jednom naselju (Bol) s ukupno 8,5% stanovnika od cjelokupnog stanovništva Brača.

U tri naselja sa 33,9% ili trećinom cjelokupnog stanovništva općine (Supetar, Pučišća, Sumartin) nalazimo trend ekspanzije stanovništva imigracijom I_1 (prirodno i popisom ustanovljeno kretanje pozitivno; stopa popisom ustanovljenog kretanja povećanja veća od stope prirodnog kretanja – priraštaja) koja je najizrazitija u Supetru, a slabije izražena u Pučišćima i Sumartinu.

Nerežišća su jedino naselje s trendom regeneracije imigracijom I_2 (prirodno kretanje negativno; popisom ustanovljeno kretanje pozitivno; stopa popisa ustanovljenog kretanja – povećanja veća od stope prirodnog kreta-

Sl. 2. Prirodni priraštaj u naseljima otoka Brača 1987. godine. Stope prirodnog priraštaja u %.

Fig. 2. Natural growth rate in the settlements of the island of Brač 1987. Rate of natural growth in %.

nja – smanjenja), a ujedno jedino tako tipizirano naselje u unutrašnjosti otoka, sa 5,7% od cjelokupnog stanovništva Brača.

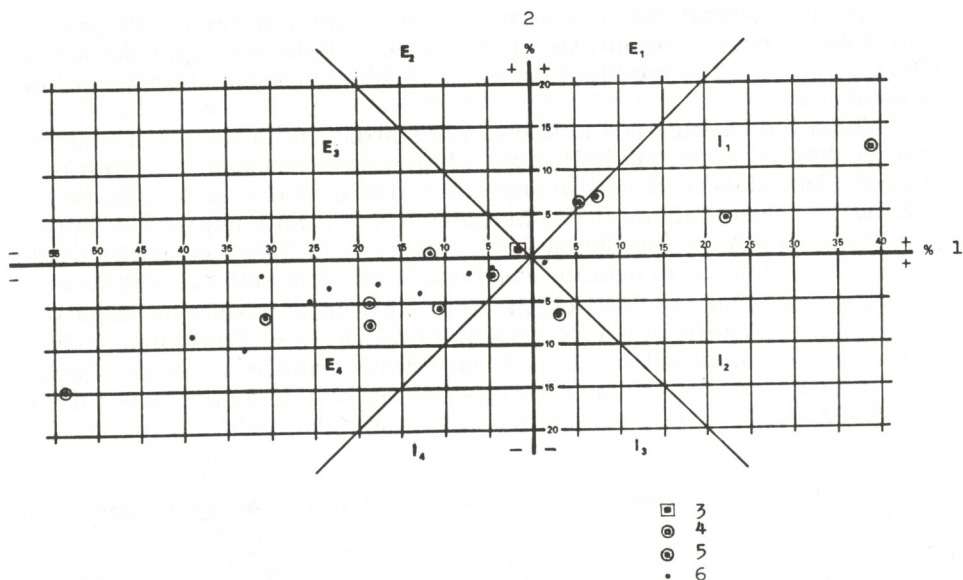
Tip općeg kretanja stanovništva I_3 (prirodno kretanje negativno; popisom ustanovljeno kretanje pozitivno; stopa popisom ustanovljenog kretanja – povećanja manja od stope prirodnog kretanja – smanjenja), s trendom slabe regeneracije imigracijom ima Sutivan koji je geografski i najbliži Splitu, ali ima manju privlačnost od Supetra koji je zbog centralnih funkcija, turističke privrede, prometne važnosti, neosporno najprivlačnije naselja na otoku.

Od 22 naselja na Braču, njih 17 (oko 60% stanovništva) pripada emigracijskom trendu, što se odrazilo i na ukupne prilike na otoku. Razlike postaju sve veće i mogu se jasno izdvojiti veći prostori izumiranja ili na pragu izumiranja stanovništva.

Sve niži prirodni priraštaj, sve veća depopulacija i sve negativnija migracijska bilanca jasno pokazuju da stanovništvo općine Brač ide k izumiranju i dubokoj starosti.

Budući da je stanovništvo jedan od osnovnih preduvjeta za ukupni razvoj, nužno je zaustavljanje iseljavanja s otoka, naročito stanovnika fertile dob, jer se jedino tako može spriječiti depopulacija.

Dobna i spolna struktura stanovništva. S obzirom da je biološki sastav stanovništva (po dobi i spolu) funkcija prirodnoga i mehaničkog kretanja, a istodobno je izravno i primarno uvjetovana prirodnim kretanjem stanovni-

Sl. 3. Emigracijski i imigracijski tipovi općeg kretanja stanovništva naselja na otoku Braču 1971–1981. godine.
1. popisno kretanje; 2. prirodno kretanje; 3. otok Brač; 4. Supetar; 5. obalna naselja; 6. unutrašnja naselja.

Fig. 3. *Emigrational and immigrational types of a general demographic trend of the settlement inhabitants of the island of Brač, 1971–81.*
1) intercensus changes; 2) natural growth; 3) island of Brač; 4) Supetar; 5) coastal settlements; 6) inland settlements

štva, biološku strukturu stanovništva treba promatrati u uzročno-posljedičnoj vezi s dinamikom stanovništva.

Potrebno je istaknuti da se u njoj manje ili više zrcale i ekonomski, društveni, sociološki, povijesni i geografski procesi. Ovisno o tome kakvi su demografski procesi, njihov smjer i intenzitet, te promjene u biloškoj strukturi mogu biti intenzivnije i narušiti općenito razvoj populacije, kao što se događa i sa stanovništvom Brača.

Struktura stanovništva po dobi pokazuje odnos broja stanovnika po dobnim skupinama, a time i potencijalnu vitalnost i biodinamiku stanovništva nekog prostora.

Uobičajeno je (M. Friganović, 1978) da se mladom populacijom smatra ona koja u svojoj dobnj strukturi ima više od 35% mladih, a stara je ako je udio starog stanovništva veći od 12%, odnosno ako je udio starog stanovništva veći ili jednak 15%, to je stanovništvo tada u posljednjem stadiju duboke demografske starosti.

Analiza podataka iz tablice 7 pokazuje da stanovništvo Brača u cjelini (21,3% starog stanovništva), kao i po naseljima, ima osobine duboke demografske starosti. Za većinu naselja važan je opći trend smanjivanja udjela mladih, a povećanja zrelog te naročito starog stanovništva.

Supetar je jedino naselje koje po tim kriterijima ima relativno povoljniji tip dobnog sustava stanovništva te iz faze duboke demografske starosti (1971) u posljednjem međupopisnom razdoblju uočavamo proces starenja stanovništva.

Tablica 7 ilustrira kako se koeficijent starosti (udio staroga u ukupnom stanovništvu) mijenjao od 1971. do 1981. godina po naseljima. U tom periodu koeficijent starosti Brača smanjio se za 1,5%, a od toga u Bolu za 4,3%, Pražnicama i Nerežišćima 3,5%, Sumartinu 3,0%, Sutivanju 2,3%, Supetru 2,2%, Postirama 2,1%, Pučišćima 0,7%, Novom Selu 0,5% i neznatno u Milni za svega 0,2%. U svim se ostalim naseljima koeficijent starosti povećao.

Taj trend smanjenja koeficijenta starosti u deset naselja od kojih se tri nalaze u unutrašnjosti otoka (Nerežišća, Pražnice, Novo Selo), bez obzira na ukupno nepovoljnu sliku starosne strukture (tablica 8), ipak ohrabruje jer upućuju na zaustavljanje procesa starenja u naseljima koja ukupno broje 9 422, odnosno 74,1% ili gotovo 3/4 stanovnika otoka Brača.

Tablica 8. Velike dobne skupine stanovništva općine Brač 1971. i 1981. godine (apsolutno i u postotku)

godina	Dobne skupine					Indeks starosti (> 60) %	Indeks promjene 1981/1971.	
	mlada apsol.	(0-19) %	zrela apsol.	(20-59) %	stara apsol.		(0-19)	> 60)
1971.	3 881	30,3	6 024	46,9	2 926	22,8	0,754	
1981.	3 497	27,6	6 462	51,1	2 691	21,3	0,769	91,1 92,0
Normalni prosjek		30-32		55-58		11-13		

Izvor: Isti kao i za tablicu 7.

U usporedbi sa 1971. godinom, u 1981. godini smanjio se i udio mladog (zbog smanjenja stope prirodnog prirasta), a povećao se udio zrelog stanovništva, što je uz neznatno smanjenje udjela starog stanovništva ipak relativno povoljnija promjena u odnosu na 1971. godinu.

Samo četiri naselja donekle se približavaju uobičajenim prosjecima glavnih dobnih skupina stanovništva: Supetar, Pučišća, Sumartin i Pražnice, jer im je prema popisu stanovništva 1981. godine udio mladog stanovništva u granicama prosjeka, ali postoji višak starog u odnosu na zrelo stanovništvo.

Razlike u dobnj strukturi analizirat ćemo s pomoću udjela i odnosa mladog (0-19 godina) i starog (više od 59 godina) stanovništva. Odnos tih velikih dobnih skupina daje indeks starosti ($x_s = \frac{P > 59}{P < 20}$), a na osnovi njihovih udjela (Friganović, 1987) mogu se odrediti tipovi stanovništva po dobnoj sastavu: 1. mladost, 2. na pragu starenja, 3. starenje, 4. starost, 5. duboka starost.

Indeks je starosti (odnos starog i mladog stanovništva), znači, dobar pokazatelj za uočavanje starosti stanovništva. Ako je indeks starosti veći od 0,400 (kritična vrijednost), to je stanovništvo zašlo u proces starenja. Na

Braču indeks starosti od 0,754 u 1971. godini neznatno se povećao na 0,769 u 1981. godini i pokazuje da je stanovništvo u cjelini zašlo u duboku fazu starenja. Samo se dva naselja približavaju kritičnoj vrijednosti (0,4): Supetar i Pučišća, s tipskim obilježjem stanovništva »starost« te s indeksom starosti od 0,4–0,5. Ta, nešto povoljnija u okviru Brača, struktura stanovništva tih naselja posljedica je sve veće koncentracije stanovništva u ta naselja izazvane promjenama privredne strukture i napuštanjem tradicionalne djelatnosti na otoku. Budući da indeks veći od 0,4 pokazuje da je starenje jedne demografske mase uzelo maha, možemo konstatirati da u svim naseljima prevladava »duboka starost«.

Nepovoljna starosna struktura u ostalim naseljima Brača ima uzroke u iseljavanju stanovništva, i to najvitalnijeg dijela stanovništva, koje je započelo u prošlosti, a u smanjenom opsegu traje sve do danas.

Spolna struktura stanovništva Brača nije ujednačena i ističe se većim udjelom ženskog stanovništva u ukupnom broju. Prema popisu iz 1971, na Braču je bilo 48,0% muškog i 52,0% ženskog stanovništva, dok je deset godina poslije taj odnos bio 48,7% muškog prema 51,3% ženskog stanovništva, što upućuje na tendenciju ujednačavanja stanovništva.

Neravnoteža spolne strukture na Braču ima u osnovi iste uzroke kao i kod dobne strukture, a posljedica je iseljavanja stanovništva u kome je prevladavalo muško, i to u dobi od 20 do 40 godina, kao i zbog gubitaka u II. svjetskom ratu. Iz analize tablice 7 vidljivo je da je najveći nerazmjer između muškog i ženskog stanovništva u starijim dobnim skupinama, odnosno s porastom životne dobi raste i udio ženskog stanovništva.

U mlađim dobnim skupinama dolazi do uravnoteživanja spolne strukture, ali razlike koje postoje u starijim godištimama ostaju znatne i ne mogu se izbrisati sve dok generacije u kojima je iseljavanje i rat ostavilo vidljive tragove u spolnoj strukturu ne izumru. Kako se te generacije iz godine u godinu približavaju samom vrhu spolno-dobne piramide, tako postepeno dolazi i do uravnoteženja spolne strukture stanovništva. to više, jer u radno aktivnim skupinama ima sve više iseljavanja i žena, a što je uvjetovano recentnim društvenim promjenama.

Glavni su pravci iseljavanja stanovništva prema atraktivnijim priobalnim centrima u kojima dolazi do sve veće koncentracije privrednih, zdravstvenih, kulturnih, društveno-političkih i drugih funkcija u poslijeratnom periodu.

Konstantno smanjenje broja stanovnika na Braču uzrokovano je društvenoekonomskim razlozima, kao što su industrijalizacija u priobalnim naseljima, agrarni egzodus, produženje školovanja omladinske populacije, atraktivnost urbanog života, a to je diktiralo emigraciju mlađih dobnih skupina, što se sve odrazilo i u strukturnom obilježju stanovništva otoka u fazi demografske tranzicije (Wertheimer–Baletić, 1982) koja općenito označava razdoblje prijelaza s tradicionalnog (primitivnog) režima reprodukcije, koji se odvija uz visoke stope nataliteta i mortaliteta, na moderni režim reprodukcije stanovništva, koji se odvija uz niske stope nataliteta i mortaliteta. Posttranziciona etapa u razvitku stanovništva jest etapa u kojoj su stope nataliteta i mortaliteta niske i uravnotežene na podjednakoj razini. Rezultat je blizak nuli; prirodi priraštaj ili prirodni pad odnosno, preciznije rečeno, prirodna stagnacija stanovništva kao dugoročna tendencija.

Dobno-spolna struktura stanovništva Brača u fazi demografskog i ekonomskog razvoja, kakav imamo danas, u završnoj etapi demografske trazicije uvjetuje vrlo nizak natalitet oko 150–200 živorođenih godišnje, uz gotovo isti mortalitet oko 130–180 umrlih godišnje, što se približava nultom prirodnom priraštaju. Prema tome, jedina je mogućnost da se na Braču zaustavi prirodni pad stanovništva i stvarna depopulacija u narednom razdoblju snažnom imigracijskom populacijskom politikom (uz istodobnu pronatalističku politiku).

Kako su glavni faktori imigracijske (pa i pronatalističke) politike ostvareni politikom zapošljavanja (privlačenje radne snage izvan otoka, ponudom dobrog zaposlenja, npr. u turizmu), stambenom politikom (dodjela stana ili povoljnih kredita za gradnju obiteljskih kuća), društvenim standardom, kvalitetnom infrastrukturom, to je nužno usmjeriti razvojnu politiku otoka u tom pravcu.

SOCIJALNOGEOGRAFSKA PREOBRAZBA

Socijalnogeografska transformacija bračke općine, u poslijeratnom razdoblju prolazi kroz više etapa. Dominantno težačke obitelji ni nakon drugoga svjetskog rata ne nalaze prosperitet na Braču, te dolazi do daljeg iseljavanja s otoka, što je rezultiralo i drastičnim smanjivanjem najvitalnijih dobnih razreda, presudnih za bilošku reprodukciju i gospodarsku aktivnost.

Proces deagrarizacije u poslijeratnom je periodu zahvatio i brački otočni prostor, tako je ogromnim egzodusom oslobođena radna snaga zainteresirana za zapošljavanje izvan poljoprivrede. Kako nisu postojale mogućnosti za zapošljavanje na Braču, ta radna snaga migrira u kontinentalna središta.

Sve je to zahtijevalo znatnija ulaganja u revitalizaciju Brača, kao jedini način da ne dođe do izumiranja stanovništva na otoku.

Započelo je s dovođenjem električne energije, nakon toga vode s kopna podmorskim cjevovodom, izgradnjom hotela u Bolu i Supetru te modernizacijom i asfaltiranjem cesta na Braču, što je sve značilo nov i velik doprinos društvenogospodarskom razvoju otoka.

Na otocima (M. Friganović, 1979) preteže razmještaj stanovništva u zbijenim naseljima, uz rubove uvala, na proplancima i uz unutrašnja poljica; taj tradicionalni razmještaj doživljava u zadnjih tridesetak godina na Braču važne promjene. Naime, dolazi do važne diferencijacije u prostranom rasporedu stanovništva na otoku te je stvorena logična urbana koncentracija na industrijskim, turističkim i prometno atraktivnim točkama, što je u neposrednoj funkciji sekundarnih i tercijalnih djelatnosti kojima se bavi bračko stanovništvo.

Nakon drugoga svjetskog rata naselja na Braču sve se snažnije transformiraju iz tradicionalno agrarnih u suvremena turističko-agrarna ili industrijska naselja.

Osobit utjecaj na to imao je turizam koji je, pored toga, omogućio i plasman specifičnih agrarnih proizvoda namijenjenih turističkom tržištu. Međutim, ta spona između turizma i poljoprivredne djelatnosti nije u svim naseljima podjednaka jer je starosna struktura poljoprivrednog stanovništva u nekim naseljima takva da je teško i očekivati poticaj suvremenoj po-

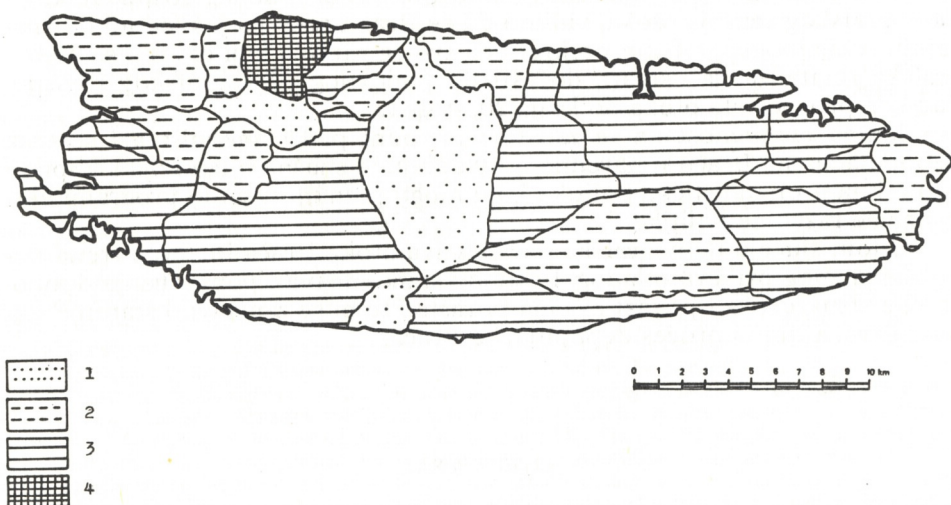
ljoprivrednoj proizvodnji za koju je potrebno stalno i efikasno obrazovanje poljoprivrednih proizvođača.

Stupanj socioekonomske preobrazbe naselja Brača 1981. godine odredio sam prema modelu koji je razradio Milan Vresk 1982–83.

Jedino je gradsko naselje koje udovoljava kriterijima modela izdvajanja gradskih naselja 1981. godine (više od 2 000 stanovnika; manje od 10% poljoprivrednog stanovništva, udjelom domaćinstava bez poljoprivrednog gospodarstva većin od 50%; postotkom radnika toga naselja koji rade u istom naselju većim od 50%) Supetar (ima 2 060 stanovnika sa svega 3,2% poljoprivrednog stanovništva, sa 90,6% domaćinstava bez poljoprivrednog gospodarstva te sa samo 2,8% stanovnika zaposlenih izvan naselja).

Pod urbanizacijom se ne može shvaćati samo nastanak i razvoj gradova već je to znatno širi pojam. Pod njim valja razumijevati i sve socioekonomske, funkcionalne i fizionomske promjene u ruralnim sredinama koje dovode do smanjivanja razlika između grada i sela. Bît su tih promjena promjene u načinu života ljudi, što je najdirektnije povezano s prestrukturiranjem agrarnog u neagrarno stanovništvo.

Prema modelu diferenciranja urbaniziranih naselja (Vresk, 1982–83), vidljivo iz tablice 3 i sl. 4, uočavamo da čak deset naselja Brača (prema udjelu poljoprivrednog stanovništva, domaćinstvima bez poljoprivrednog gospodarstva i prema udjelu radnika u aktivnom stanovništvu naselja) rangiramo kao više urbanizirana naselja, a osam njih kao slabije urbanizirana. Prema tom kriteriju, samo su tri naselja rangirana kao seoska, što je još jedna pokazatelj do koliko je visokog stupnja urbanizacije i sociogeografske preobrazbe došlo u bračkim naseljima u najnovije vrijeme.

Sl. 4. Stupanj socioekonomske preobrazbe naselja otoka Brača 1981. godine.
 Legenda: 1. seoska naselja 2. slabije urbanizirana naselja 3. više urbanizirana naselja 4. gradska naselja

Fig. 4. Level of socio-economic transformation of the settlements of the island of Brač in 1981;
 1) rural settlements 2) less urbanized settlements 3) more urbanized settlements 4) urban settlement

ZAKLJUČAK

Na temelju svega uočenog u vezi s osnovnim karakteristikama Brača i sociogeografskih kretanja na tom prostoru te njihova utjecaja na društveno-ekonomski razvoj i položaj općine Brač u srednjodalmatinskom otočnom prostoru, možemo izdvojiti nekoliko ključnih misli.

Poslijeratne krupne promjene, koje su zadesile sve prostore i oblike života jugoslavenskog nacionalnog teritorija, imale su specifičan odraz i na prostoru Brača.

Pojava turizma imala je prekretničko značenje jer je pridonijela revitalizaciji otočnih naselja, u prvom redu obalnih, ali već se naziru neki prvi znakovi oživljavanja u dijelu unutrašnjih naselja koja su se uključila u suvremene procese, što najbolje potvrđuje stupanj socioekonomske preobrazbe naselja otoka Brača 1981. godine te vrlo mali udio seoskog tipa naselja.

Na Braču se u pravo vrijeme shvatilo da nije potrebno samo zaustaviti depopulaciju nego i povećati broj stanovništva mehaničkim prirastom, privlačenjem ljudi s kopna. To je moguće jedino u sredini koja će postati privlačnija došljacima i koja će ih zadržati.

Za razliku od osamdesetogodišnjeg procesa iseljavanja s Brača u najnovije vrijeme, nakon posljednjeg popisa 1981. godine zapažaju se, zahvaljujući u prvom redu razvoju turizma, kretanja usmjerena obrnutim pravcem – s kopna na otok, što će vjerojatno potvrditi i popis stanovništva 1991. godine.

Zasad raspoložemo dosta pouzdanim podatkom o broju prijavljenih osoba kojih u ožujku 1990. godine ima 13 000, što upućuje na blagi porast stanovništva.

S obzirom na isprepletenost i međusobni utjecaj daljeg gospodarskog i demografskog razvoja otoka, vidimo da se Brač nalazi na još jednoj od značajnih socijalnogeografskih prekretnica svojeg razvoja koji će, ako se demografska revitalizacija ostvari, dovesti do ponovnog demografskog i gospodarskog prosperiteta otoka do kraja 20. stoljeća.

Jedina mogućnost da se zaustavi prirodni pad stanovništva i stvarna depopulacija na Braču u narednom razdoblju je snažna imigracija s kopna i istodobna pronatalistička politika koju mogu potaknuti samo programi ekspanzivne razvojne politike.

U tom slučaju demografska perspektiva otoka Brača imala bi trend poboljšanja zbog priljeva mladog, fertilnog stanovništva i popravljavanja dobno-polne strukture, a i prirast bi tada porastao te bi se zaustavilo starenje stanovništva, a time i proces depopulacije Brača.

LITERATURA

- Derado, K., I. Čizmić, (1982): Iseljenci otoka Brača, Brački zbornik 13, SIZ za kulturu općine Brač, Zagreb
- Fričanović, M. (1968): Osnovno obilježje dinamike i strukture stanovništva našeg Jadranskog primorja, Cvijićev zbornik, SANU, Beograd
- Fričanović, M. (1970): Regionalne osobitosti novijeg prirodnoga kretanja stanovništva Hrvatske, Geografski glasnik 32, GDH, Zagreb
- Fričanović, M. (1972/73): Tipovi kretanja stanovništva i eksodusa područja SR Hrvatske 1961–1971. Stanovništvo, 3–4 i 1–2, CDI, Beograd

- Friganović, M., P. Pavić, (1973/74): Uzroci i posljedice demografskih promjena u SR Hrvatskoj 1961–1971. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Friganović, M. (1978): Demografija. Stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb
- Friganović, M. (1979): Populacijsko-geografski pogled na primorski krš Jugoslavije. Radovi 14, Geografski institut, Zagreb
- Friganović, M. (1984): Egzodusna područja (ne)razvijenosti i populacijska politika u SR Hrvatskoj, Radovi 19. Geografski institut Zagreb
- Friganović, M. (1987): Demografija, Stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb
- Gelo, J. (1987): Demografske promjene u Hrvatskoj od 1870. do 1981. Globus, Zagreb
- Šterc, S. (1983): Prirodno kretanje stanovništva prigraničja SR Hrvatske prema Mađarskoj 1961–1981; Geografski glasnik 45, GDH, Zagreb
- Vresk, M. (1982–83): Neka obilježja urbanizacije SR Hrvatske 1981. Radovi 17–18, Geografski odjel PMF-a, Zagreb
- Wertheimer-Baletić, A. (1982): Demografija – Stanovništvo i ekonomski razvitak, Informator, Zagreb

SUMMARY

Changes in dynamics and structure of population on the Island of Brač

by
Đuro Fabjanović

The main tasks of this research are the contemporary social-geographic processes on the island of Brač, which are the consequence of the mutual influence between natural environment and social events.

Depopulation of the island which commenced at the beginning of the 20th century has been continued to this very day because of several reasons: the agrarian overpopulation caused by the crisis in vinegrowing which used to be the most profitable business on Brač at that time, and the impossibility to accept the surplus labour coming from other insufficiently propulsive fields of economy. Lasting emigration caused great changes in the biological and economical structure, the way of life and reproduction.

The range of this research is limited to the post-war period because some 20 years ago the improvement of infrastructure and the growth of tourism brought demographic and economic changes which affected the way of life of the Brač population.

Lasting emigration is reflected in disarranged age and sex structures, the aging population and low birth-rate are direct consequences of that process, Brač is typical for its aging population in 21 out of 22 settlements on the island. The number of inhabitants registered in the census and natural migration in the period 1961–1971 show explicit depopulation of Brač with E_3 type of migration, and the same trend has been recorded in the period 1971–1981, with a tendency to approach E_4 type or extinction in even 15 settlements on Brač. In the period between the last two censuses migration has taken a slower rate than in the previous period and thus in a result of the stronger process of revitalization caused by the growth of tourism. Tourism had the significance of a turning-point, for it contributed to revitalization of settlements on the island, mostly those on the coast as well as those which joined in the modern processes. This fact confirms the degree of social-economical transformation of settlements on the island with a large share of highly and less urbanised settlements.

Quite contrary to the migration process which lasted for some 80 years, after the last census in 1981 a coast-island migration has been noticed.

The number of inhabitants recorded in 1990, (about 13,000) suggests a slight increase of the population: these facts will likely be confirmed by the census in 1991.

Considering the intertwinement and mutual influence of further economic and demographic development of the island, it can be noticed that Brač finds itself again at another impor-

tant social-demographic turning-point in its development, which will bring demographic and economic prosperity to the island by the end of the 20th century (if demographic revitalization can be fulfilled).

This may be the only possibility to stop the natural decrease and real depopulation on Brač in the next period with strong immigration and at the same time the pronatalist population policy which can be stimulated only by programmes of expansive development policy.

In this case deographic prospects of Brač would show a trend of improvement caused by the inflow of a younger fertile population and an improvement of age and sex structure. *Increase rate* would rise in that case and the aging of the population as well as the process of the depopulation of Brač would stop.

Primljeno: 6. veljače 1991.

Received: February 6, 1991